

Osvijesti, osvijetli

PRIRUČNIK ZA MEDIJSKE DJELATNIKE
O RANJIVIM SKUPINAMA MLADIH

Publikacija je nastala u sklopu projekta SIMS – Socijalna inkluzija mladih kroz Studentski.hr koji udruga Centar za razvoj mladih provodi u partnerstvu s udrugom Pragma, a sufinanciran je sredstvima Europske unije iz Europskog socijalnog fonda. Dodijeljeno mu je ukupno 1 400 000 kuna. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Centra za razvoj mladih.

Studentski.hr TV

Novi medij na studentskoj sceni

studentski.hr

Impressum

Urednica:

Iris Delić, Centar za razvoj mladih, iris.delic@studentski.hr

Stručni suradnici i autori teorijsko-znanstvenog dijela:

Nedjeljko Marković, udruga Pragma

Marija Granić, udruga Pragma

Mirjana Soljačić, udruga Pragma

Adrijana Hadžić, udruga Pragma

Novinari:

Zdravka Jukić

Tina Lukež

Anđela Parmać

Ante Milković

Milica Lipovac

Nakladnik:

Centar za razvoj mladih

Ulica Tome i Petra Erdödyja 1, 10000 Zagreb

info@cerm.hr

www.cerm.hr

Grafički prijelom i dizajn:

Črčke, obrt za usluge, vl. Iva Vianello, Oporovečka ul. 5, 10000 Zagreb

Tiskara:

KERSCHSOFFSET, Ježdovečka ul. 112, 10250 Lučko

Sva prava pridržana. Zabranjeno je preuzimanje, distribucija i neovlašteno korištenje sadržaja u komercijalne i/ili promotivne svrhe te svake druge svrhe koje nisu osobna upotreba bez izričitog pisanog odobrenja Centra za razvoj mladih.

Izradu ove publikacija sufinancirala je Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Centra za razvoj mladih.

Sadržaj

O projektu SIMS	4
Centar za razvoj mladih	6
Pragma	7
Ranjive skupine mladih	8
Novinarska akademija	28
Nezadovoljstvo mladih na tržištu rada	29
Nezaposlenost mladih	34
Dvostruka diskriminacija Romkinja	39
Ovisnost kod mladih	44
ADHD kod djevojčica i djevojaka	49
Studenti s invaliditetom	54
Anksioznost, depresija i potraga za poslom	59

Riječ urednice: NA NAMA JE

Utjecaj medija, kako onih online, tako i tiskanih, na oblikovanje javnog mišljenja je velik. Mediji utječu na to što ćemo misliti o nekoj javnoj osobi, utječu na naš odabir zavbnog sadržaja, utječu na stvari koje kupujemo i trendove koje pratimo.

Mediji utječu i na to kako ćemo doživjeti neku marginaliziranu društvenu skupinu. Hoćemo li misliti da je djeci s teškoćama bolje da su odvojene od ostatka društva? Hoćemo li misliti da su depresivne osobe lijene, a anksiozne djetinjaste? Hoćemo li misliti da su nezaposleni mladi lijeni, a oni koji žive s roditeljima razmaženi paraziti? Hoćemo li se sjetiti da osobe s invaliditetom postoje samo na međunarodne dane svjesnosti o nekoj vrsti invaliditeta? Hoćemo li stigmatizirati osobe koje imaju problema s ovisnostima? Hoćemo li misliti da bi nam društvo bilo bolje bez nacionalnih manjina?

O svemu tome odlučuju mediji. Ali mediji nisu neki bezimeni i bestjelesni entitet odvojen od ostatka društva; mediji smo mi – novinari i novinarke, urednici i urednice.

Mi, novinari i urednici, odlučujemo što će javnost misliti o nekom slučaju nasilja, o pripadnicima neke nacionalne manjine, o mladima, o osobama s invaliditetom, o osobama koje imaju problema s ovisnostima i o drugim marginaliziranim skupinama.

Takva uloga velika je odgovornost, ali i privilegija – jer svojim djelovanjem možemo doprinijeti uključivanju marginaliziranih skupina.

Upravo smo to tijekom proteklih mjeseci radili u sklopu projekta Socijalna inkluzija mladih kroz Studentski hr. 30 mladih novinara, prvostupnika novinarstva, educiralo se o novinarskom izvještavanju o socijalno ranjivim skupinama, a nakon toga napisalo ukupno 120 članaka namijenjenih povećanju vidljivosti ranjivih skupina. Sedam članaka nastalih u sklopu projekta donosimo na stranicama koje slijede.

Uz to, donosimo vam i opširam pregled fenomena socijalne isključenosti ranjivih skupina mladih i važnosti novinarskog izvještavanja o njima. Pregled su pripremili naši projektni partneri iz udruge Pragma.

Na nama je da se educiramo – kako o ranjivim skupinama, tako i o važnosti izvještavanja o njima. Na nama je da zatim razmislimo kako možemo doprinijeti pravednoj zastupljenosti ranjivih skupina u našim medijima. Na nama je da izvještavanju pristupimo profesionalno i odgovorno te da ne upadamo u zamke predrasuda.

Na nama je da pitamo marginalizirane skupine, da ih uključimo u razgovor i damo im medijski prostor; nije na nama da govorimo o njima.

Na nama je da osvijestimo važnost izvještavanja o socijalno ranjivim skupinama, a da sustavne prepreke na koje nailaze svojim radom osvijestimo.

Iris Delić

O projektu SIMS

Europska unija
"Zajedno do fondova EU"

EUROPSKI STRUKTURNI
I INVESTICIJSKI FONDOVI

E | UČENAKOVITI
S | QUOSKO
F | POTENCIJALI

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

Korisnik: Centar za razvoj mladih - CERM

Partner: Udruga Pragma

Razdoblje provedbe projekta: 1. rujna 2020. do 31. kolovoza 2022.

Vrijednost projekta: 1.400.000,00 kn

Iznos koji sufinancira EU: 1.190.000,00 kn

Kratki opis projekta:

U sklopu projekta SIMS - Socijalna inkluzija mladih kroz Studentski.hr koji tijekom 24 mjeseca provodi Centar za razvoj mladih u partnerstvu s udrugom Pragma, osnažuju se studenti diplomskog studija novinarstva, kao budući medijski djelatnici, za kvalitetnije izvještavanje o nezaposlenim mladima radi suszbijanja njihove socijalne isključenosti. Naime, mediji, odnosno medijski djelatnici važan su čimbenik u podizanju svijesti javnosti, ali su oni danas izloženi velikom broju informacija i ozbiljnim vremenskim pritiscima - ograničen vremenjski rok za plasmah sadržaja potiče kako posuđivanje sadržaja tako i sadržaj upitne kvalitete, odnosno sadržaj neosjetljiv na marginalizirane skupine. Kod uključenih novinara projekt SIMS tu činjenicu mijenja.

Ciljevi projekta:

Ciljevi su projekta 30 studenata novinarstva, budućih novinara, educirati kroz dvije Novinarske akademije, odnosno unaprijediti njihove novinarske vještine te im pružiti nova znanja vezana uz socijalno isključene skupine, te ujedno kroz sadržaj koji će oni kreirati povećati vidljivost ranjivih skupina.

Rezultati projekta:

Kroz projekt je provedeno opsežno istraživanje o utjecaju nezaposlenosti mladih na socijalno isključenost te o medijskoj zastupljenosti iste problematike. Održane su dvije Novinarske akademije koje obuhvaćaju po deset jednodne-

vnih susreta tijekom kojim uključeni studenti uče o utjecaju nezaposlenosti na mentalno zdravlje mladih, o specifičnoj problematiki hrvatskog tržišta rada, o novim pristupima medijskom izvještavanju, zatim o mladima kao primateljima naknada iz sustava socijalne skrbi središnje države i JLPS-a, o nezaposlenim i ujedno neaktivnim mladima, o mladima u riziku za razvoj ili koji se već nalaze u statusu nezaposlenosti i nepohađanju obrazovanja i ospozobljavanja ili su rano napustili obrazovanje te o mladima s problemima u ponašanju, s problemima mentalnog zdravlja i osamostaljivanja (separacija od roditelja). Sadržaj je prilagođen i osobama s invaliditetom, što je obuhvatilo izradu audioverzije objavljenih članaka kao i pokretanje podcasta Studentski.hr TV. Teme i sadržaji nastali u pripremi i realizaciji edukacija, s teorijsko-znanstvenim i praktičnim okvirom, objedinjeni su u publikaciji koja služi kao edukativni materijal za puno šиру populaciju medijskih djelatnika.

Voditelj projekta:

Nikola Jelovečki, nikola.jelovecki@cerm.hr

O udruzi

Centar za razvoj mladih

Udruga Centar za razvoj mladih djeluje od 2012. godine. Još je od 2013. godine, kada ga je pokrenula, prepoznatljiva po svojem mediju – portalu Studentski.hr. Projekt njegova osnivanja i rada finansijski je podržala Agencija za mobilnost i programe EU te ga je proglašila primjerom dobre prakse u realizaciji zacrtanih ciljeva.

Pod okriljem CERM-a od aktiviranja je volontiralo više od 500 studenata i mladih. Udruga surađuje s više od 90 studentskih udruga i udruga mladih i za mlade te pruža podršku više od 200 njihovih projekata kako bi mladi dali svoj doprinos zajednici, a ujedno stekli znanja i vještine koje im ne pružaju formalne institucije obrazovanja, aktivirali se te stekli iskustvo i reference koje će im pomoći prilikom zapošljavanja.

CERM je bio nositelj i niza projekata prijavljenih na natječaje Grada Zagreba te je više puta bio partner na projektima koje je provodio Institut za stručno usavršavanje mladih. Radio je i na projektu Ženske sobe – Centra za seksualna prava pod nazivom **Kutak ravnopravnosti**, a do svibnja 2020. bio je jedan od partnera na projektu **Centar za mlade grada Zagreba** čiji je nositelj bila udruga Zamisli, a koji je sufinanciran iz Europskog socijalnog fonda.

Projektom **SIMS – Socijalna inkluzija mladih kroz Studentski.hr**, koji je sufincirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda, CERM je nastavio s aktivnostima edukacije mladih medijskih djelatnika i proizvodnjom medijskog sadržaja namijenjenog povećanju vidljivosti socijalno isključenih skupina.

O udruzi Pragma

Pragma je udružina osnovana 2. lipnja 2006. godine u Zagrebu. Ciljevi rada Udruge su promicanje, unaprjeđivanje i razvoj demokratske političke kulture, zaštita ljudskih prava, međunarodna razvojna suradnja u području obrazovanja i smanjenja siromaštva, odgoj i obrazovanje te izdavanje znanstvenih i stručnih publikacija, socijalna djelatnost kroz socijalnu pomoć i podršku i pružanje socijalnih usluga te zaštita mentalnog zdravlja i prevencija ovisnosti.

Pragma provodi projekte i programe koji su od interesa za opće dobro u Republici Hrvatskoj.

Osnaživanjem, pružanjem integriranih socijalnih usluga, edukacijama, zagovaranjima i istraživanjima promicati, razvijati i unaprjeđivati socijalnu zaštitu građana i uspostavljati suradnju s organizacijama kako bi postale dostupnije i bolje odgovarale zahtjevima građana. - misija udruge Pragma

Udruga je strateški orijentirana na četiri područja: evaluacije, istraživanja, edukacije i zagovaranje.

Pragma teži ostvarivanju društva socijalne pravde i jednakih šansi u kojem pojedinci, obitelji i zajednice suradnički djeluju.
- vizija udruge Pragma

Pragma*

PRILAGODBA MLADIH - BRIGA ZA MENTALNO ZDRAVLJE BEZ SRAMA I STIGMATIZACIJE

Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije, mentalno zdravlje definira se kao stanje dobrobiti u kojem pojedinac ostvaruje svoje potencijale, može se nositi s normalnim životnim stresovima, može raditi produktivno i plodno te je sposoban pridonositi svojoj zajednici (World Health Organisation, 2004). Iako većina ljudi smatra da je mentalno zdrava osoba ona koja nema dijagnozu psihičkih poremećaja i bolesti, mentalno zdravlje je ipak puno širi konstrukt koji ne podrazumijeva samo odsustvo bolesti, nego i opće stanje dobrobiti. Važno je znati što dobrobit predstavlja u životu pojedinca, ali prema teorijskim spoznajama dobrobit je složen, višedimenzionalni konstrukt koji se može promatrati iz dvije perspektive: 1) dobrobit koja se sastoji od ugode i zadovoljstva te se kao takva naziva hedonistička ili subjektivna dobrobit ili 2) dobrobit koja se temelji na aktualizaciji ljudskih potencijala te se sastoji od sa-moostvarenja osobe, što se ujedno definira kao eudemonistička ili psihološka dobrobit (Ryan i Deci, 2001).

Prema Maslowljevoj hijerarhiji potreba, samoaktualizacija ili samoostvare-nje osobe pripada najvišoj potrebi, odnosno onoj koja predstavlja vrh piramide, a možemo zaključiti da je osoba koja dosegne taj stupanj netko tko je potpuno ostvario svoju dobrobit, ima sposobnost jasnog uvida u svoje stanje, slijedi svoje ciljeve i uspijeva ih ostvariti, bavi se produktivnim aktivnostima koje ga mijenjaju i razvijaju njegove potencijale, njeguje zdrave i podržavajuće socijalne odnose te pridonosi svojoj zajednici svojim radom i trudom u onim područjima u kojima može ostvariti svoje sposobnosti.

Mentalno zdravlje ne podrazumijeva samo odsustvo bolesti, nego i opće stanje dobrobiti.

Briga za mentalno zdravlje populacije poprimila je svjetske razmjere što u jednu ruku daje nadu da će se ljudi više posvetiti radu na sebi. S druge strane, zabrinjavajuća je činjenica da se prepoznaje javnozdravstveni izazov povezan s mentalnim poremećajima, posebno kod mladih koji su posebno osjetljivi na probleme s mentalnim zdravljem, ali vrlo malo njih traži liječenje ili pomoć na vrijeme. Čini se da su mladi u dobi od 18 do 25 godina iskusili veće stope depresije od drugih dobnih skupina iz opće populacije, a budući da se suočavaju s raznim izazovima i stresorima dok prelaze u odraslu dob gdje se od njih očekuje brzo svladavanje odgovornosti odraslih, mnogi doživljaju poteškoće jer se ne uspijevaju prilagoditi situaciji i usvojiti zdrave obrasce ponašanja prema promjenama s kojima se suočavaju (Pretorius i sur., 2019).

Mladi koji imaju probleme prilagodbe na zahtjeve u svojoj društvenoj okolini, nesumnjivo pripadaju ranjivim skupinama našega društva. Nažalost, takve su skupine često stigmatizirane i izdvojene iz društvenih aktivnosti zbog čega doživljavaju krizu identiteta, emocionalne poteškoće i manjak socijalne podrške (Koller-Trbović, 2009).

A ŠTO JE SA SOCIJALNO ISKLJUČENIM MLADIMA? VAŽNOST SOCIJALNOG UKLJUČIVANJA MLADIH

Pritom je važno spomenuti razorne učinke socijalne isključenosti na mentalno zdravlje mlađih koji nemaju mogućnosti za sudjelovanje u društvenim aktivnostima. Socijalna isključenost predstavlja višedimenzionalni pojam koji se globalno opisuje kao razmjerna trajna i višestruko uvjetovanja depriviranost (prikraćenost) pojedinca, a promatra se kroz tri glavne razine: 1) radnu (nezaposlenost i nesudjelovanje na tržištu rada), 2) ekonomsku (siromaštvo) te 3) sociokulturalnu (socijalna izoliranost) (Matković i Štulhofer, 2006).

Mladi koji se trenutno nalaze u tranzicijskim ulogama, iz učeničke ili student-ske u radnu, imaju velikih psihičkih problema s ulaskom na tržište rada jer su svjesni koliko su radne okolnosti postale nesigurne i stresne.

To ih dodatno dovodi u blisku opasnost za razvoj problema s mentalnim zdravljem (Bluestein, 2019; prema Blustein i sur., 2020). Ono što uljeva nadu u ovoj problematiki jest činjenica da mlađi, iako su često nezaposleni i neintegrirani u tržište rada, mogu itekako biti integrirani u društvo, a to sve ovisi o socijalnim mrežama koje im sprječavaju nastajanje socijalne izolacije. Međutim, život u (post)pandemijskim okolnostima u kojima se nalazimo posljednje dvije godine, stvaraju dodatni stres zbog manjka socijalnih interakcija, a to predstavlja značajnu opasnost za mentalno zdravlje pojedinca. Stručnjaci smatraju da bi vlade i organizacije koje gledaju u budućnost (kao što su sveučilišta) trebale početi razmišljati o tome kako se nositi s neposrednim i dugoročnim posljedicama ekonomske krize koju je stvorio COVID-19, posebno u području nezaposlenosti. Stvaranje smislenih intervencija za pomoći novozaposlenim osobama bit će teško zbog neviđenog broja pojedinaca i obitelji koji su pogodeni te zbog različitih kontekstualnih i osobnih čimbenika koji karakteriziraju ovu populaciju (Bulstein i sur., 2020).

Svaka peta mlada osoba na svijetu je NEET-ovac

Prijelaz na relativno dobro i sigurno radno mjesto nakon obrazovanja, težak je izazov za mlade ljude čak i u najboljim gospodarskim uvjetima, a prema podacima iz 2019. godine, prije početka pandemije, svaki peti od onih mlađih od 25 godina (što je otprilike 267 milijuna mlađih u svijetu) klasificiran je kao NEET, odnosno kao onaj koji nije zaposlen, obrazovan ili sposoban za rad. Ove podatke objavila je Međunarodna organizacija rada koja je nedavno prikazala izvještaj o utjecaju krize COVID-19, gdje se pokazalo da su mlađi već bili ranjivi unutar radne snage i prije pojave pandemije. Pojava masovnih gubitaka

radnih mјesta, reorganizacije obavljanja poslova te rasta nesigurnosti radnih uvjeta, ima posebno teške posljedice na mlade diljem svijeta (*International Labour Organization*, 2020). Stručnjaci se slažu da je potrebno provesti nova istraživanja koja će otkriti kako mladi grade svoj identitet u novoj stvarnosti, kako se odnose i postavljaju prema društву te kakve stavove imaju o ostvarivanju radne uloge. Pandemijska kriza je možda promijenila njihove prioritete, smisao posla i rada, ali i stil života koji bi mogao rezultirati razvojem novih vještina, povećanom prilagodljivošću i autonomijom mladih ljudi, ali i onim suprotnim aspektima prihvaćanja promjene – krizom identiteta, naučenom bespomoćnošću, depresivnim stanjima, anksioznim poremećajima te drugim psihičkim poteškoćama.

MOŽEMO LI IMATI „KONTROLU NAD ŽIVOTOM”?

Kod svih ljudi trenutno je izražen problem percipirane kontrole nad vlastitim životom, odnosno vjerovanje da mogu utjecati na svoju okolinu i određivati hoće li doživjeti pozitivne ili negativne ishode (Aronson, Wilson i Akert, 2005).

Kada se ljudima naglo oduzme kontrola nad ijdanim aspektom njihovog života, to samo po sebi izaziva stres, odnosno krizu u organizmu koja može i fizički i psihički utjecati na osobu izazivajući brojne promjene u imunološkom funkciranju (Havelka, 1995), što je u vrijeme pandemije poprimilo opasne razmjere.

Normalno je da ponekad gubimo kontrolu nad svojim životom i nitko ne smatra da je ona uvek prisutna, ali ponekad je teško izbjegći pesimizam kada se dogodi nešto loše, odnosno visokostresni događaj. U takve događaje, osim smrti (voljenih, značajnih) osoba, razvoda i teških bolesti, ubrajamo i gubitak posla te nezaposlenost.

Tu su važni stilovi suočavanja s okolinom, a ako ih nismo dovoljno razvili dotad, u velikom smo riziku za mentalna oboljenja (Aronson i sur., 2005). U okolnostima (post)pandemije, mnogo toga je neizvjesno, brojni planovi se otkažuju ili, u najboljem slučaju, modificiraju, a većina naših odluka je upitna u trenutku donošenja istih. Srećom, moguće je na određeni način sačuvati osjećaj kontrole, a održavanje takvog osjećaja vjerojatno će poboljšati i psihološko zadovoljstvo, što je ključno za očuvanje stanja dobrobiti i cijelokupnog mentalnog zdravlja pojedinca.

Da bi se kontrola nad radnim mjestima mladih mogla održati u smjeru zaštite mentalnog zdravlja, i društvo i država bi trebali prepoznati važnost omogućavanja prvog radnog iskustva te dodatne podrške u traženju posla u okolnostima u kojima mnogi mladi smatraju da su njihova osnovna ljudska, ekonomска, kulturna i socijalna prava uskraćena, odnosno da su socijalno prikraćeni u određenim aspektima te da njihovo sudjelovanje u raspodjeli društvenih dobara nije ravнопravno (Koller-Trbović, 2009).

Razmatranje mladih nezaposlenih kao rizične i ranjive skupine može pomoći u ciljanju intervencija koje promiču mentalno zdravlje i poboljšavaju mogućnosti obrazovanja i zapošljavanja.

RAD MLADIH: PRIJE SAMOAKTUALIZACIJE DOLAZI – EGZISTENCIJA!

Rad čovjeku predstavlja životni smisao, ostvaruje ljudske potencijale, daje mu sredstva za život, potiče ga na trud, jača želju za napretkom, otvara nove vidike, stvara nova prijateljstva i pridonosi dobrobiti pojedinca. Treba svakako uzeti u obzir da nisu svi pojedinci na radnim mjestima koja omogućuju sve navedeno te da posao ne mora uvijek biti podržavajući za mentalno zdravlje osobe (Šućur, 2004). Međutim, da bi se ostvarile „potrebe višeg reda“ u životu čovjeka, odnosno samoaktualizacija i samoostvarenje, egzistencijalna pitanja moraju biti riješena. Oni koji nemaju osnovna sredstva za život ne mogu tako jednostavno pronaći smisao u svojoj trenutnoj socioekonomskoj poziciji. Brojni nezaposleni na tržištu rada pate od raznih depresivnih stanja jer nemaju garanciju da će zadovoljiti one fiziološke potrebe, odnosno potrebe nižeg reda, koje im uopće omogućuju da se bave ostalim pitanjima svojega života.

Nezaposlenost u ranoj odrasloj dobi povezana je s većom stopom oboljenja zbog uobičajenih mentalnih poremećaja, a istraživanja su pokazala da je učinak nezaposlenosti na zdravlje općenito jači kod mlađih u odnosu na starije dobne skupine (Harkko, Virtanen i Kouvonen, 2018).

Imajući na umu ovu spoznaju, ovakav učinak nezaposlenosti u periodu prijelaza u odraslu dob na mentalno zdravlje zahtijeva dobro ciljane preventivne politike s obzirom na to da nezaposlenost može biti svojevrsni egzogeni šok koji vodi do finansijskih, materijalnih, društvenih, psiholoških i/ili bhevioralnih promjena koje će našteti mentalnom zdravlju pojedinca i biti uzročnik duljeg procesa gomilanja nepovoljnosti (Harkko i sur., 2018). Da bi se moglo raditi na razvijanju novih vještina potrebnih za suočavanje s trenutnim društvenim okolnostima, da bi se osoba osnažila i razvila nove mehanizme zaštite mentalnog zdravlja, potrebno je riješiti probleme egzistencijalnih prijetnji.

Osoba koja strahuje hoće li u narednim danima moći zadovoljiti potrebu za hranom, ne može se fokusirati na potrebe višeg rada.

Ovdje dolazimo do zida na kojega ne mogu utjecati niti stručnjaci koji rade u području za mentalno zdravlje jer niti oni ne mogu nekome ponuditi posao da bi mogli raditi na ostalim psihološkim aspektima funkciranja osobe. Ako sve to uzmemu u obzir, problem nezaposlenosti postaje puno ozbiljniji nego što na prvu pomislimo, a pojedinci u društvu koje ne muče ovi problemi, nisu baš uvijek dovoljno osjetljivi za rješavanje stigmatizacije mlađih nezaposlenih osoba već ih djelomično ostavljaju na marginaliziranim poljima i tako njihov rizik od brojnih oboljenja postaje sve veći.

ZAŠTO MORAMO NASTAVITI IZVJEŠTAVATI I PROUČAVATI (NE)ZAPOSLENOST MLADIH?

Prema jednostavnom i općenitom shvaćanju definicije psihičkih poremećaja, možemo reći da su to stanja u kojima je ponašanje i doživljavanje osobe drugačije od uobičajenog, odnosno da nije prilagođeno, da joj predstavlja smetnju i osobnu patnju te da nije opravданo situacijom u kojoj se nalazi (Arbanas i Jukić, 2014). Ovdje je važno uzeti u obzir činjenicu da „uobičajeno ponašanje“ nije fiksni termin, odnosno mijenja se kroz vrijeme ovisno o društvenim kriterijima, vremenu u kojem se promatra, sredini u kojoj je nastalo, ali i osobnim faktorima pojedinca i njegovim stavovima i pogledu na svijet. Nešto što je uobičajeno ponašanje u nekoj sredini ne mora biti uobičajeno normalno ponašanje u drugoj sredini, isto kao što je nešto što je prije nekoliko desetljeća bilo normalno i uobičajeno, ne mora u ovom stoljeću uopće biti prihvatljivo i učestalo (Karlović, 2017).

U trenutnim okolnostima, pojam „normalno“ se još uvijek pokušava definirati, a svjedoci smo medijski utemeljenih pojmovima „novo normalno“ i „staro normalno“ koji su se mjesecima provlačili kroz razne članke, emisije, novine itd. U nedavno provedenom istraživanju sustavnog pregleda literature o problemu nezaposlenosti i mentalnih poremećaja, provedena je kvalitativna analiza dosadašnjih baza podataka objavljenih studija o ovoj temi. Ukupno su se 294 članka smatrala prihvatljivima prema određenim kriterijima analize. Ukupno je 55,7% studija provedeno u Europi, a čak 91,4% podržalo je pozitivnu povezanost između povećane stope nezaposlenosti i anksioznosti, poremećaja raspoloženja ili suicidalnog ponašanja. Muškarci i mladi odrasli su najteže pogodeni nezaposlenošću, što se djelomično povezuje s činjenicom da ove skupine na radnom mjestu češće stvaraju socijalne odnose, odnosno većinu svojih socijalnih veza definiraju putem rada, jer se u poslovnim područjima života formira glavni mehanizam njihove socijalne integracije.

Nadalje, utvrđeno je da obrazovanje i socijalna podrška ublažavaju negativne posljedice gubitka posla. Nezaposlenost je bila obrnuto povezana s mentalnim zdravljem, bez obzira na ekonomski kontekst, a nezaposlene osobe bile su podložnije suicidalnim mislima i problemima anksioznosti te poremećaja raspoloženja (Virgolino i sur., 2022). S obzirom na to da su ovi podaci novijeg datauma, treba uzeti u obzir i trenutne društvene okolnosti koje su vjerojatno pojedale rizik razvoja raznih psihičkih poteskoća, no nezaposlenost je ipak u ovom kontekstu izrazito značajan faktor koji utječe na cijelokupni život pojedinca.

Ako socijalna podrška i obrazovanje ublažavaju negativne posljedice gubitka posla, treba uzeti u obzir koliko su ovi zaštitni čimbenici prisutni u populaciji

mladih nezaposlenih koji su trenutno na tržištu rada. Život na daljinu koji se trenutno provodi u životima brojnih studenata onemogućava stvaranje bliskih socijalnih veza, kao i kvalitetno održavanje već postojećih. Možemo zdravotrazumski zaključiti da je socijalna podrška nešto manje prisutna nego prije, a kvaliteta obrazovanja po novim metodama rada je još uvijek upitna. Iako su u procesu određena istraživanja o školskim i akademskim postignućima u pandemijskim okolnostima, još uvijek nije potpuno poznato koliko će se ovakve obrazovne prilike odraziti na budućnosti mladih koji su još uvijek u sustavu obrazovanja ili pri samom kraju. Pored brojnih mogućnosti za upis raznih smje rova koji potiču dodatna usavršavanja i promoviraju cjeloživotno obrazovanje, postavlja se pitanje koliko će se očuvati kvaliteta naučenog i usvojenog nakon prolaska vremena i ulaska na tržište rada.

DJECA I MLADI S PROBLEMIMA U PONAŠANJU

S jedne strane, na globalnom planu, dolaze nam brze i dramatične promjene, nesigurnost i neizvjesnost, a s druge brzi napredak na obrazovnom i tehnološkom planu, virtualni svijet bez granica, ali i promijenjeni sustavi vrijednosti, koji neminovno direktno ili indirektno u većoj ili manjoj mjeri utječu na živote najosjetljivijeg dijela društva - djece i mlade. Njihova osjetljivost proističe iz nerazvijenih mehanizama prilagodbe te visokog stupnja egzistencijalne i razvojne ovisnosti o pomoći roditelja, odraslih i društva u cjelini.

Budući da (malo) dijete nije sposobno samostalno preživjeti, ono je dio odnosa i mora postati privrženo nekome tko je dostupan i spreman na njega reagirati. Kada to nije slučaj, kod djece i mladih se javljaju razna nepoželjna ponašanja koja nisu u skladu s društvenim normama i kojima se krše zakonski propisi. S obzirom na različite štetne posljedice koje takvo ponašanje može imati kako za pojedinca, tako i za društvo u cjelini, važno je pronaći odgovarajuće intervencije kojima bi se spriječilo daljnji razvoj nepoželjnog ponašanja u odrasloj dobi. Zato se i brojne znanstvene discipline, kao što su psihologija, sociologija, kriminologija, pravo, socijalni rad, socijalna pedagogija i mnoge druge, bave istraživanjem ovog fenomena pokušavajući objasniti čimbenike koji dovode do takvih oblika ponašanja te kako ga spriječiti. U tom smislu tri su glavna razloga koja odgovaraju na pitanje zašto je važno proučavati rizično i društveno neprihvatljivo ponašanje djece i mladih:

- Jedan od najznačajnijih društvenih problema današnjice zbog svojih negativnih emocionalnih, fizičkih i ekonomskih posljedica za pojedinca i društvo.
- Djela maloljetnika, u pravilu, nisu djela koja su praćena najtežim posljedicama, ali iz redova maloljetnih delikvenata kasnije se često javljaju punoljetni izvršitelji kaznenih djela.

- Proučavanjem opsega, strukture i dinamike problema u ponašanju mlađih pomaže pri donošenju raznih politika prema mlađima i izradi preventivnih programa koji pomažu u mijenjanju obrazaca ponašanja te u konačnici doprinose unaprjeđenju društva u cjelini (Mikšaj-Todorović, Ricijaš, Singer, 2006).

ZAŠTO JE VAŽNO PROUČAVATI I IZVJEŠTAVATI O „POREMEĆAJIMA U PONAŠANJU”?

Pojam poremećaji ponašanja obuhvaća niz vrlo različitih odstupanja u svim područjima funkciranja djece i mlađih - od odnosa s bližnjima, okolinom i autoritetima, preko poteškoća u pogledu prehrane, spavanja i nevoljnih radnji, laganja, krađa, korištenja i preprodaje ilegalnih psihoaktivnih sredstava, bježanja od kuće i skitnje, do agresivnosti, nasilja, provala, paljevinu, silovanja i drugih oblika asocijalnog, antisocijalnog i kriminalnog ponašanja. U Hrvatskoj pojam problemi u ponašanju djece i mlađih predstavlja skupni naziv za razne oblike ponašanja, uvjetovane biološkim, psihološkim, socijalnim ili pedagoškim čimbenicima kojima dijete ili mlada osoba odstupa od ponašanja primjerenog dobi, situaciji i društvenim normama, te štetno ili opasno utječe na sebe i/ili druge pojedince ili društvene sustave.

Kaže se da dijete ima poremećaj u ponašanju kada pokaže ponašanje koje se bitno razlikuje od onoga što se očekuje od njega u školi ili zajednici. Jednostavnije rečeno - dijete koje u određeno vrijeme ne radi ono što odrasli žele. Kako se uz svu ovu širinu područja veže i odgovarajući raspon u pojavnosti, intenzitetu, trajanju, složenosti te širini i težini posljedica, s tim oblicima ponašanja povezan je izuzetno veliki broj pojmovova – rizično, neadekvatno, antisocijalno, asocijalno, devijantno i delinkventno ponašanje, štetno te inkriminirano ponašanje koje traži intervenciju društva (Koller-Trbović, 2003). Dakle, radi se o ponašanju koje:

- odstupa od širokog okvira uobičajenog ponašanja određene sredine,
- predstavlja štetnost za pojedinca i/ili druge osobe iz njegove okoline,
- iziskuje dodatnu stručnu pomoć i podršku.

Kako bi se takvo ponašanje moglo identificirati važno je napomenuti da se radi o razvojnim poteškoćama kod djeteta koje se mogu manifestirati: **naglo** (u vidu pojedinačnih ispada – npr. podmetanja vatre u školi, tučnjave i sl.) ili **postupno** (kad je za njihovo pronalaženje potrebno prikupiti više podatke kroz određeno vrijeme).

Problemi u ponašanju mogu obuhvatiti sva **rizična ponašanja** kojima osoba dovodi u opasnost svoje, ali i tuđe zdravlje, fizički i psihički integritet i imovinu. Posljedice tog ponašanja su niskog intenziteta u sadašnjosti, ali mogu predstavljati podlogu za loše ishode u budućnosti (primjer: neopravdano izostajanje s nastave, nedozvoljeni kasni izlasci, eksperimentiranje s cigaretama i drogama, povremena konzumacija alkohola, kršenje pravila u školi i kući, neki oblici promiskuitetnog ponašanja). Oni mogu biti i **teškoće u ponašanju** kojima osoba krši društvene i/ili zakonske norme kroz određeno vremensko razdoblje ili iznenada. Posljedice tog ponašanja traže stručnu pomoć (primjeri: krađa, bježanje od kuće, skitnja, napuštanje škole, samoozljedivanje, socijalna izoliranost, vožnja bez dozvole, pojedinačni nasilni ispad, veći disciplinski prekršaji u školi). Također, mogu biti i **poremećaje u ponašanju** kojima osoba kroz duže vrijeme i intenzivno ugrožava svoje svakodnevno funkcioniranje na više životnih područja i/ili ugrožava druge, odnosno imovinu. Radi se o ponašanjima koja zahtijevaju reakciju specijaliziranih stručnjaka i institucija, u pravilu iz više sektora istovremeno (primjeri: teža kaznena djela i prekršaji poput provala, razbojništva, nasilja, preprodaje droga, silovanje).

DJELOVATI BRZO KAKO BI SE SPRIJEČILE VEĆE POSLJEDICE NA ŽIVOT I ZDRAVLJE MLADIH

Prevencija vodi zdravlju, socijalnoj i ekonomskoj dobrobiti, povećanju socijalne uključenosti, smanjivanju rizika za te krajnje, smanjenju zdravstvenih, ekonomskih i društvenih troškova. Da bi se osiguralo pozitivno mentalno zdravlje, smanjila velika količina emocionalnih i ekonomskih poteškoća, ojačalo zajednicu i povećalo potencijale pojedinaca, važno je preventivno djelovanje na pojavnost problema u ponašanju djece i mladih.

Definiciju prevencije problema u ponašanju djece i mladih moguće je sve sti na činitelje bilo koje stručne politike koja će smanjiti broj djece i mladih s problemima u ponašanju ili broj onih koji su zbog izostanka preventivnih mjera izloženi progresivnom napredovanju problema u ponašanju sve do razine vršenja kaznenih djela. Slojevitost pojavnosti problema u ponašanju kod djece i mladih zahtijeva odgovor stručnjaka koji obuhvaća sve razine intervencijskog spektra - od prevencije do individualnog ili grupnog tretmana.

Prevencijsku praksu, u skladu s tim, čini složeni sustav trajnog, sveobuhvatnog, složenog i umreženog djelovanja na svim razinama - mikro (pojedinka), mezo (abitelji) i makro (lokalna zajednica, županija, država), na svim točkama presudnim za osiguravanje minimalnih uvjeta potrebnih za zdrav rast i razvoj djece i mladih. Nekada će to biti aktivnosti priprema za kvalitetan brak, odgovorno roditeljstvo, rani postnatalni razvoj, predškolski razvoj, polazak u školu, početak puberteta, prelazak u srednju školu, adolescentna kriza i djelovati će se po nekoliko razina prevencije (primarne, sekundarne i tercijarne).

PRIMARNA, SEKUNDARNA I TERCIJARNA PREVENCIJA

Primarna prevencija znači usmjerenost na opću populaciju (sve mlade, svu djecu, ili na sve učenike škole ili studente sveučilišta) i znači ulaganje u kvalitetu života cjelokupne populacije jedne zajednice. Sekundarna označava selektivna razina prevencije i obuhvaća djecu i mlade u riziku te se odnosi na specifične programe namijenjene rizičnoj populaciji ili populaciji kod koje se zbog rizičnih uvjeta problemi u ponašanju tek očekuju ili su jako vjerojatni. Tu se nalaze i tretmani raznih stručnjaka poput savjetateljskog ili psihoterapijskog rada s djecom i mladima. Tercijarna je tzv. „indicirana“ razina prevencije koja obuhvaća djecu i mlade kod kojih su već razvijeni problemi u ponašanju te se intervencije odnose na uklanjanje ili ublažavanje uzroka koji su doprinijeli razvoju problema i podrazumijeva da su programi dugotrajni s vrlo specifičnim i složenim strukturama te zahtijevaju značajna finansijska sredstva.

Usklađenost potreba i intenziteta rizika u ponašanju djeteta s pravodobnošću i vrstom intervencije (tretmana) nerijetko izostaje. Procjena tretmana bi trebala predstavljati interdisciplinarnu/transdisciplinarnu timsku djelatnost upoznavanja, razumijevanja i tumačenja rizika i potreba te jakosti i snaga djece i mlađih s problemima u ponašanju i njihova okruženja na svim životnim područjima radi donošenja utemeljene odluke o dalnjim intervencijama. Zbog toga je važno imati na umu rizične i zaštite čimbenike koji igraju veliku ulogu u kojoj mjeri će problemi u ponašanju biti izraženi. Primjerice, ako je kod pojedinca izražen veći broj rizičnih čimbenika tada postoji veća vjerojatnost da će doći do poremećaja u ponašanju, ali i da će ono trajati kroz duže vrijeme i da će dobivati na težini. Međutim, ako su kod pojedinca izraženi zaštitni čimbenici, unatoč rizičnim, tada je manja mogućnost da će se pojaviti problematično ponašanje ili će barem pridonijeti da je ono iskazano u smanjenom obliku.

Istraživanja i promišljanja o prevenciji zaključuju da djeca i mlađi zapravo posjeduju i zaštitne i rizične čimbenike koji određuju hoće li problem biti uočen ili ne te u kojoj mjeri će se problem pojaviti. Ako se procijeni da dijete ili mlađa osoba spada u skupinu koja je u riziku, ne znači da će se ponašati na „problematičan“ način. Sve ovisi o balansiranju između njegovih sposobnosti i ranjivosti. Samo takvim sveobuhvatnim procjenama moguće je kreirati dobre preventivne mjere koje bi mogle bitno utjecati na pojavnost problema u ponašanju djece i mlađih.

Kao nazuinkovitiji tretman u rješavanju problema u ponašanju pokazuju se savjetovanje i psihoterapije s čijim radom bi se trebalo krenuti što ranije, već kao prevencija pri pojavi prvih simptoma rizičnog ponašanja, a intervencija bi trebala trajati kontinuirano i dovoljno dugo te s uključenim cjelokupnim okruženjem djeteta ili mlade osobe. Uz navedeno terapijski pristup bi trebao biti

multidisciplinaran i nužno ne treba uvijek biti fokusiran isključivo na problem. Ponekad je važnije da je on usmjeren ka osnaživanju i jačanju otpornosti djeteta ili mlade osobe. Kao značajna prednost savjetateljskog i psihoterapijskog rada u odnosu na druge oblike rada, upravo je u tome što se kroz njih fokus stavlja na učenje vještina rješavanja problema, odnosno na socio-emocionalnu pismenost koja u značajnoj mjeri pridonosi jačanju otpornosti kod djece i mladih.

A ŠTO JE S MLADIMA KOJI SU „ISPALI” IZ SUSTAVA OBRAZOVANJA I ONIMA KOJI NISU U SUSTAVU OBRAZOVANJA, NEZAPOSLENI SU I NE STJEČU RADNE (I ŽIVOTNE) VJEŠTINE?

Radi se o jednoj od najranjivijih skupina, zapravo o prototipu socijalno isključenih osoba čiju perspektivu treba znatno jasnije odrediti, posebno u programima zapošljavanja. NEET populacija (*neither in employment nor in education and training*) odnosi se na osobe koje nisu uključene u redovno obrazovanje, nisu zaposlene niti su uključene u različite oblike osposobljavanja i usavršavanja, a radno su sposobne osobe, u dobi od 15. do 29. godine, dok u posljednje vrijeme stručnjaci raspravljaju o tome da se obuhvat dobi proširi i na mlađe odrasle osobe do 34. godine. Koncept NEET populacije u široj upotrebi je od 2010. godine kada se Odbor za zapošljavanje (EMCO) Europske komisije usuglasio da će se u kontekstu Smjernica za zapošljavanje Strategije Europa 2020 usredotočiti na mlade koji nisu zaposleni, niti u formalnom obrazovanju i osposobljavanju.

Od tada se u gotovo svim relevantnim EU dokumentima koji analiziraju tržište rada mladih i/ili daju preporuke u cilju poboljšanja situacije na tržištu rada za mlade u EU2 – NEET populacija uzima kao relevantna. Neet populacija ne akumulira ljudski kapital putem uobičajenih kanala te su u većoj mjeri suočeni s više različitih nepovoljnih prilika, poput invaliditeta, niske razine obrazovanja, imigracijskog porijekla ili siromašnog obiteljskog okruženja. Također, veća je vjerojatnost da su redovito nezaposleni ili da su malo ili nikad sudjelovali u formalnom, reguliranom tržištu rada. Najveći izazovi NEET populacije predstavlja kontinuirani rast osoba koje „padaju“ u NEET populaciju tijekom godina. Razlog tome su procesi vezani uz nerazmjer obrazovnog sustava i tržišta rada. Većinom se radi o zanimanjima kod kojih već postoji zasićenje na tržištu rada, te za koja nema slobodnih radnih mesta.

Najveći udio NEET populacije čine mladi ljudi sa sekundarnim stupnjem obrazovanja (završena srednja škola), ali noviji trendovi pokazuju povećanje udjela visokoobrazovanih mlađih od kojih su u povećanom riziku žene.

Izazov NEET populacije također otvara i pitanje „ispadanja“ osoba iz srednjoškolskog obrazovanja. Takve osobe su u velikom riziku od socijalne isključenosti i siromaštva s obzirom da su izrazito teško zapošljive na tržištu rada jer ne posjeduju nikakvo formalno zanimanje, odnosno nisu profesionalno kvalificirane. Isto vrijedi i za osobe sa završenom osnovnom školom ili bez osnovne škole koji su u još težoj poziciji. Porast NEET populacije dovodi do rizika *izgubljene generacije* odnosno do osoba koje su duže vrijeme isključene s tržišta rada i kojima sve više nedostaju vještine koje se traže na tržištu rada.

Europska zaklada za poboljšanje životnih i radnih uvjeta (Eurofound, 2016) raščlanila je NEET populaciju na sedam podskupina. U prvu pripadaju oni „kratkotrajno nezaposleni“ koji traže zaposlenje i u mogućnosti su prihvatići posao i započeti s radom unutar dva tjedna uz nezaposlenost koja traje kraće od 12 mjeseci. U drugu pripadaju „dugotrajno nezaposleni“ koji traže zaposlenje i u mogućnosti su prihvatići posao i započeti s radom unutar dva tjedna uz nezaposlenost koja traje dulje od 12 mjeseci. U treći dolaze „ponovno upisani“ koji više ne traže posao s obzirom da su već pronašle posao koji će započeti uskoro; osobe koje ne traže zaposlenje i nisu našle nikakav posao jer čekaju ponovni poziv na posao te osobe koje traže zaposlenje, ali nisu u mogućnosti započeti s istim radi obrazovanja ili ospozobljavanja koje je u tijeku. U četvrtu skupinu dolaze „nedostupni“ koji ne traže posao zbog bolesti te privremene ili trajne nesposobnosti i koji traže zaposlenje, ali nisu u mogućnosti započeti s istim radi bolesti ili nesposobnosti. U petu skupinu pripadaju oni s nazivom „obiteljske obaveze“ kao osobe koje ne traže posao zbog čuvanja djeteta ili brige oko odraslih s invaliditetom ili radi ostalih osobnih ili obiteljskih obaveza te osobe koje traže zaposlenje, ali nisu u mogućnosti započeti isto unutar dva tjedna radi obiteljskih obaveza (majčinstvo). U šestoj su skupini „Obeshrabreni radnici“ koji ne traže zaposlenje zbog osjećaja da je rad nedostupan. U sedmoj su sve ostale kategorije NEET populacije, poput osoba koje ne traže zaposlenje radi umirovljenja ili razloga koji nisu specificirani te osobe koje traže zaposlenje, ali nisu u mogućnosti započeti s istim radi radi razloga koji nisu specificirani ili radi službe i angažiranosti u civilnim organizacijama u zajednici.

Sve navedene podskupine spadaju u dvije nadređene kategorije mlađih u NEET statusu: jednu kategoriju čine oni koji su nezaposleni, ali aktivno traže posao i raspoloživi su za rad, i oni koji se smatraju ekonomski neaktivnim (nemaju posao i ne traže aktivno zaposlenje).

Eurofound (2012) je izračunao kako osobe u NEET statusu na razini EU generiraju gubitke u iznosu od 156 milijardi eura ili 1,5 % BDP-a. Te brojke se pretvodnih godina nisu u značajnijoj mjeri smanjivale te nam najnoviji podaci Europske unije 14,1 %, a u Hrvatskoj 16,2 % čime se svrstavamo među prvih sedam zemalja članica EU-a s najvećim udjelom mlađih u NEET statusu, iza Italije, Grčke, Bu-

garske, Rumunjske, Slovačke i Španjolske; u dobnoj skupini od 20–34 godine, na razini Europske unije 16,5 % (svaka šesta mlada osoba od 20–34 godine ili 15 miliju-na mlađih), a u Hrvatskoj: 18,5 % (gotovo svaka peta mlada osoba); u dobnoj skupini od 15–24 godine, u Hrvatskoj 13,6 % (svaka deseta mlada osoba). Provedbom Garancije za mlade broj NEET-ova u dobi od 15 do 29 godina blago se smanjio, s otprilike 14 milijuna na vrhuncu krize na 12,5 milijuna 2016. (14,2 %). Međutim, istraživanja procjenjuju da je gubitak koji su pretrpjela europska gospodarstva i dalje velik i iznosi oko 142 milijarde EUR godišnje (2015) što ima snažan utjecaj na gospodarski i društveni razvoj EU-a. Navedeni podaci pokazuju trend smanjenja stope osoba u statusu NEET, ali i ukazuju na činjenicu da se u RH mlađi nalaze u statusu NEET većinom zbog nezaposlenosti. Navedeno se može dvojako protumačiti: prvo, da stopa NEET u RH uvelike ovisi o dostupnosti radnih mjeseta za mlađe osobe te drugo, da stopa ovisi o mogućnostima i zainteresiranosti dobne skupine 15-24 za nastavkom obrazovanja u višem stupnju. Istovremeno, vidljivo je da RH u odnosu na prosjek EU - 27 ima manji udio neaktivnih NEET osoba (onih koji ne traže posao ili ne žele raditi).

RANO NAPUŠTANJE ŠKOLOVANJA

Rano napuštanje školovanja jedan od rizičnih čimbenika za mlađe. Odnosno da mlađi koji rano napuste školovanje imaju veće šansu postati dio „NEET“ populacije. Stoga je važno sagledati i ovaj društveni problem koji bitno utječe na mlađe. Neuspjeh u obrazovnom procesu, odnosno izlazak iz obrazovnoga sustava bez završetka srednjoškolskog obrazovanja, najslabiji je mogući obrazovni ishod u suvremenom društvu. Odluka o napuštanju školovanja nije jednostavna za mlađe, kao i za njihove roditelje, a razloga je puno – ta odluka o napuštanju je uglavnom kumulativnog karaktera (više uzroka koji dugo traju), i nikada nije samo jedan razlog. Ti razlozi mogu uključivati probleme vezane uz školu (udaljenost škole, prometna izoliranost, odnosi u školi, politika škole i dr.), zdravstvene razloge, osobne ili emocionalne teškoće kod mlađih, kao i sa socioekonomskom (npr. loša finansijska situacija u obitelji, potreba za radom zbog prehranjivanja članova obitelji, nemogućnost financiranja troškova školovanja – smještaja u grad, nabavke knjiga, nedovoljan broj iznos stipendija, i sl.), ili obiteljskom pozadinom mlađih. Na napuštanje školovana može utjecati i negativan stav roditelja prema obrazovanju ili zaposlenicima škole (Marković, 2015, 2020).

Napuštanje može biti povezano i sa strukturnim obilježjima obrazovnog sustava, npr. nefleksibilnost u obrazovanju, neučinkovito rano praćenje, loša školska klima, zlostavljanje učenike od strane vršnjaka i nedobivanje primjerenе podrške od stručnjaka, ili loši odnosi između učenika i nastavnika koji dovode do otuđenja učenika od škole i svijeta učenja i stvaralaštva.

Europske statistike govore kako je 1 od 10 mladih osoba u EU završilo niže sekundarno obrazovanje, ili niže, i nisu više u obrazovanju, a imaju između 18. i 24. godine – oni se smatraju da su osobe koje su rano napustile obrazovanje. Ili, 1 od 10 mladih u EU u dobi između 14. i 16. godine ne pohađa školu, ispali su iz obrazovanja ili osposobljavanja, ne pohađaju neko obrazovanje nakon završenog niže sekundarnog obrazovanja ili su pali završni ispit na kraju svog višeg sekundarnog obrazovanja. Primjerice mlade osobe migrantskog podrijetla suočavaju se s većim rizikom od ranog napuštanja školovanja. Rizik je osobito visok i za Rome i druge manjine u nepovoljnem položaju. Jednako tako, rano napuštanje školovanja češće je u dječaka nego u djevojaka.

Iz navedenog vidljivo je da je rano napuštanje školovanja kompleksan problem, to je problem čije se posljedice osjećaju svakodnevno dugi niz godina, ometajući razvoj i napredak pojedinca, njegove okoline, ali i društva u cijelini. Rano napuštanje školovanja prepreka je i gospodarskom rastu i zapošljavanju koja smanjuje produktivnost i konkurentnost te potiče siromaštvo i socijalnu isključenost. Stoga nikako ne može biti ostavljen na rješavanje samo pojedincu, obitelji ili školi već je važan sustavan angažman čitavog društva.

PREVENCIJA RANOG NAPUŠTANJA ŠKOLOVANJA

Problemi koji dovode do ranijeg napuštanja školovanja mogu se prepoznati vrlo rano, još u osnovnoj školi. Međutim, prve intervencije započinju puno kasnije, najčešće tek u srednjoj školi. Kako intervencije ne bi bile zakašnjele - škole bi se trebale povezivati s drugim ustanovama i organizacijama u zajednici i time barem dijelom nadomjestiti problem nedostatka vlastitih kapaciteta u radu s učenicima. Prevencija ranog napuštanja školovanja može se tako, u suradnji s drugim organizacijama, provoditi putem neformalnih metoda rada, koje su mladima bliske i zanimljive.

Neformalno obrazovanje uključuje organizirane i planirane obrazovne aktivnosti koje potiču individualno i društveno učenje, stjecanje različitih znanja i vještina, razvoj stavova i vrijednosti; obrazovanje izvan sustava formalnog obrazovanja, odnosno škole (razni tečajevi, učenje stranih jezika, umjetničke radionice ...); obrazovanje koje je komplementarno formalnom obrazovanju (otvorena učilišta, prekvalifikacijski tečajevi, dopisne škole ...); kada osoba u njemu dobrovoljno sudjeluje; načine rada osmišljene i izvedene od strane obučenih i kompetentnih edukatora. Uz prevenciju koja se odnosi na predviđanje rizika i poduzimanje koraka prije nego što se rizici ostvare, postoje i drugi načini djelovanja protiv preranog napuštanja školovanja, poput raznih intervencija (kojom se postojeći rizici prihvataju, ali ih se pokušava prevladati ili pak unaprijediti zaštitne čimbenike kod djece i mladih), ali i kompenzacija (koja kada obrazovanje nije pošlo prema planu, omogućuje drugu šansu za učenje ili povećava mogućnosti za cjeloživotno učenje).

CJELOŽIVOTNO UČENJE

Nepismeni 21. stoljeća nisu oni koji ne znaju čitati i pisati, već oni koji ne mogu učiti, od-učiti se i naučiti nešto novo – Alvin Tofler.

Daleko prije određivanja pojma cjeloživotnog obrazovanja jedna antička kultura ostavila je neizbrisiv trag uspjeha društva, a čiji stupovi su bili cjeloživotno obrazovanje i učenje. U to vrijeme je bio poznat program učenja i treninga pod nazivom Agoga. Tim programom su Spartanci stvorili dotada nesavladivu vojnu snagu. U njihovom društvu, ne učiti i ne žrtvovati se, značilo je izopćenje iz svih društvenih tokova. Spartanci su prepoznali potrebu učenja, treninga i usmjeravanja od najranije dobi i tokom cijelog života. To im je donijelo strahopoštovanje svih naroda prema vojnoj sili Sparte i istaknuto mjesto u povijesti. Ideja cjeloživotnog učenja (LLL - LifeLong Learning) vrlo je stara, iako se na međunarodnoj razini u političkim i akademskim raspravama veći interes počeo izražavati 70-tih godina 20. stoljeća. Još u Aristotelovom (384.-322.) djelu *Politika* nailazimo na ovu ideju povezану s pojavom slobodnog vremena koje slobodan čovjek posvećuje mudrosti, odnosno filozofiji. Slobodno se vrijeme poima kao vrijeme dokolice i dragovoljnog učenja u cjelokupnom životu čovjeku. Češki pedagog J. A. Komensky (1592.-1670.) govorio je o tome da je cjelokupno življenje, od kolijevke pa do groba, škola za svakoga čovjeka. Francuski filozof, političar, ekonomist i enciklopedist **Condorcet** (1743.-1794.) tu ideju povezuje s idejom poučavanja koju je zagovarao krajem 18. stoljeća. To poučavanje nije bilo smatrano poučavanjem koje je ograničeno samo na područje djetinjstva, već kao poučavanje kojemu je cilj stalna borba protiv neznanja, predrasuda i praznovjerja i koje je namijenjeno svim ljudima, bez obzira na njihovu dob.

U današnje doba ulogu cjeloživotnog učenja promatramo kao donošenje obrazovanja u „stvarni život“.

Uloga cjeloživotnog učenja i obrazovanja nije samo osposobljavanje za obavljanje određenog posla nego i stjecanje kompetencija – aktivno građanstvo, stjecanje medijskih, socijalnih i emocionalnih kompetencija, kompetencija roditeljstva, razvijanje kritičkog mišljenja i sl.

Cjeloživotno učenje je zapravo nadograđivanje različitih znanja i vještina tijekom života, bilo iz osobnih ili profesionalnih razloga. Kontinuirani proces učenja koji počinje od rođenja pa traje sve do naše starosti, a uključuje sve oblike učenja u svim životnim okolnostima (npr. učenja iz obitelji, zajednice, škole, raznih situacija iz života, radnog mjesta itd.).

Posljedice neuključivanja u procesu cjeloživotnog učenja su mnogobrojne. Za one koji imaju uspješno obrazovanje i koji sebe vide kao sposobne učenike, kontinuirano učenje je obogačujuće iskustvo jer povećava njihov osjećaj kontrole nad vlastitim životom i njihovom društvenom ulogom. Međutim, za one koji su isključeni iz ovog postupka ili biraju ne sudjelovati ili nemaju mogućno-

sti sudjelovati u procesu cjeloživotnog učenja, postaju sve izoliraniji od svijeta bogatog znanjem. Za društvo u cijelini posljedice neuključivanja u proces cjeloživotnog učenja su: ekonomski, nedovoljno korišteni ekonomski kapaciteti i povećani izdaci za socijalnu skrb, a socijalne posljedice očituju se u vidu otuđenja i propadanja socijalne infrastrukture. Alternative učenju, obrazovanju i prilagodbi novim tehnologijama i trendovima nema. Stoga je važno življenje prema konceptu cjeloživotnog učenja kako bismo stvorili zadovoljne pojedince koji su svjesni vlastitih sposobnosti i odgovornosti u kreiranju svoje sreće i uspjeha. Izrazito je važno ulagati u vlastito znanje i edukaciju tijekom cijelog životnog vijeka, bilo formalnu, bilo neformalnu. Jedno je neminovno, a to su nam još davno pokazali i antička Grčka, samo kroz obrazovanje i učenje možemo napredovati, pridonositi razvoju društva i biti uspješni.

Literatura:

Agencija za odgoj i obrazovanje, www.azoo.hr

Arbanas, G. i Jukić, V. (2014). Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje, peto izdanje, DSM-5. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Aronson, E., Wilson, T.D. i Akert, R. M. (2005). Socijalna psihologija. Zagreb: Mate.

Arbanas, G. Bašić, J. (2001). Lokalna zajednica u prevenciji poremećaja u ponašanju: Određenje i teorijski pristupi. / Janković, Josip ; Bašić, Josipa (ur.). Zagreb: Povjerenstvo VRH za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i ml. 2001. str. 33-47

Bašić, J. (2009). Teorije prevencije: prevencija poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mlađih. Zagreb: Školska knjiga.

Bedeniković, I. (2017). (Ne) zaposlenost mlađih i NEET populacija u Hrvatskoj. Mali Levijatan: studentski časopis za politološke teme, 4(1), 75-90.

Blustein, D. L., Duffy, R., Ferreira, J. A., Cohen-Scali, V., Cinamon, R. G. i Allan, B. A. (2020). Unemployment in the time of COVID-19: A research agenda. Journal of Vocational Behavior, 119, 103436.

Bouillet, D., Uzelac, S. (2007). Osnove socijalne pedagogije. Zagreb, Školska knjiga.

Center for interactive learning and collaboration (CILC). <https://www.cilc.org/Home.aspx>. Eurofound (2016). Exploring the diversity of NEETs. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Early childhood care and education regional report, Europe and North America, UNESCO, 2010.

Europska strategija za mlade – ulaganje i osnaživanje. Obnovljena otvorena metoda koordinacije rješavanja izazova i stvaranje mogućnosti za mlade (2012.), Agencije za mobilnost i programe Europske unije.

Ferić, I., Milas, G., Rihtar, S. (2010). Razlozi i odrednice ranog napuštanja školovanja. Društvena istraživanja 19 4/5 (108/109), str. 621-642.

Delale, E. A., Pećnik, N. (2010). Učestalost i međuodnosi korektivnih i preventivnih odgojnih postupaka majki djece predškolske dobi. Ljetopis socijalnog rada, god. XVII (1), 49-69.

Harkko, J., Virtanen, M. i Kouvonen, A. (2018). Unemployment and work disability due to common mental disorders among young adults: selection or causation? European journal of public health, 28(5), 791-797.

Havelka, M. (1995). Zdravstvena psihologija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu – Medicinski

fakultet.

- International Labor Organization (2020). Young workers will be hit hard by COVID-19's economic fallout. Pribavljeno s: <https://iloblog.org/2020/04/15/young-workers-will-be-hit-hard-by-covid-19s-economic-fallout/>
- Karlovic, D. (2017). Prikaz života i rada Josipa Glasera. Socijalna psihijatrija 45, str. 310-312.
- Koller-Trbović, N. (2009). Nezaposlenost u doživljaju i iskustvu nezaposlenih mladih u Hrvatskoj. Ljetopis socijalnog rada 16 (1).
- Koller-Trbović, N. (2003). Poremećaji u ponašanju djece i mladeži. Dijete i društvo 5 (2-3), 291-305.
- Koller-Trbović, N. i Žižak, A. (2012). Problemi u ponašanju djece i mladih i odgovori društva: Višestruke perspektive. Kriminologija & socijalna integracija 20 (1), 49-62.
- Lacković-Grgin, K. (2005). Psihologija adolescencije. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Marković, N., Adamlje, J., Jelić, K. (2020). U traženju mesta pod suncem. Pragma: Zagreb. <https://www.udruga-pragma.hr/wp-content/uploads/2020/02/Pragma-U-tra%C5%BEenu-mjesta-pod-suncem.pdf>
- Marković, N. (ur.) (2015). Potpora mladima, roditeljima i stručnjacima – sprječavanje rano narušanja školovanja. Pragma: Zagreb. https://www.udruga-pragma.hr/wp-content/uploads/2015/10/Publikacija_mladi.pdf
- Matković, T. i Štulhofer, A. (2006). Socijalna isključenost u Hrvatskoj – empirijska analiza. Zagreb: UNDP.
- Memorandum cjeloživotnog učenja, <http://www.hzpou.hr/?gid=5&aid=26>.
- Mikšaj-Todorović, Lj., Ricijaš, N. i Singer, N. (2006). Razlike u obiteljskim prilikama malo-ljetnih delinkvenata. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu vol. 13 (2), str. 1035-1050.
- Pretorius, C., Chambers, D., Cowan, B. i Coyle, D. (2019). Young people seeking help online for mental health: cross-sectional survey study. JMIR mental health, 6(8), e13524.
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. Annual Review of Psychology, 52(1), 141-166.
- Šućur, Z. (2004). Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija. Revija za sociologiju, 35(1-2), 45-60.
- Tomić, I., Botrić, V., Žilić, I. (2018). Analiza stanja i preporuke za razvoj dalnjih aktivnosti za osobe u NEET statusu. Zagreb: Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava.
- Virgolino, A., Costa, J., Santos, O., Pereira, M. E., Antunes, R., Ambrósio, S. i Vaz Carneiro, A. (2022). Lost in transition: a systematic review of the association between unemployment and mental health. Journal of Mental Health, 1-13.
- Vrdoljak, F. i sur. (2016). Psihički poremećaji u djece i adolescenata - prikaz slučaja. Hrvatska proljetna pedijatrijska škola - zbornik radova.
- Zakon o socijalnoj skrbi (NN 98/19 i NN 18/22, 46/22)
- Zakon o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19).
- Zakon o obrazovanju odraslih (NN 17/07 i NN 144/21)
- Žižak, A., Koller-Trbović, N., Lebedina-Manzoni, M. (2001). Od rizika do intervencije. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- World Health Organization. (2004). Promoting mental health: Concepts, emerging evidence, practice: Summary report.

NOVINARSKA AKADEMIJA NA PROJEKTU SIMS

U sklopu projekta **SIMS – Socijalna inkluzija mladih** kroz Studentski.hr održana su dva ciklusa Novinarske akademije, edukacija posvećenih jačanju kompetencija prvostupnika novinarstva i studenata diplomskog studija novinarstva za izvještavanje o socijalno ranjivim skupinama.

U dvama ciklusima Novinarske akademije sudjelovalo je ukupno 30 studenata, 15 u svakom ciklusu, koji su završili preddiplomski studij Novinarstva i koji su upisani na diplomski studij Novinarstva.

Tijekom svakog ciklusa Novinarske akademije studenti su pohađali 10 cijelodnevnih edukacija sa sljedećom tematikom:

- Utjecaj nezaposlenosti na mentalno zdravlje mladih
- Specifična problematika hrvatskog tržišta rada
- Novi pristupi medijskom izvještavanju
- Kreativno izvještavanje
- Mladi - primatelji naknada iz sustava socijalne skrbi središnje države i JLPS-a
- Mlade nezaposlene i neaktivne osobe
- Mlade osobe u riziku za razvoj ili koje se već nalaze u statusu nezaposlenosti i nepohađanja obrazovanja i ospozobljavanja, ili su rano napustili obrazovanje
- Mladi s problemima u ponašanju, s problemima mentalnog zdravlja, i osamostaljivanja (separacija od roditelja)

Posljednje četiri edukacije održali su projektni partneri Centra za razvoj mladih, udruga Pragma, dok su ostale održali vanjski stručni suradnici Centra za razvoj mladih.

Nakon pohađanja edukacija, korisnici projekta studenti novinarstva, pisali su članke za portal Studentski.hr namijenjene povećanju vidljivosti ranjivih skupina. Svaki korisnik napisao je četiri članka duljine minimalno pet kartica teksta, a na nadolazećim stranicama donosimo sedam članaka nastalih u okviru projekta **SIMS – Socijalna inkluzija mladih** kroz **Studentski.hr**.

**VISOKE STOPE
NEZAPOSENOSTI
MLADIH I NEMOGUĆNOST
PRONALASKA POSLA
U STRUCI SAMO SU
NEKI OD PROBLEMA
ZBOG KOJIH MLADI
U HRVATSKOJ
RAZMIŠLJAJU O
PRESELJENJU U NEKU
DRUGU ZEMLJU.**

PREKO 60% ISPITANIH MISLI DA NEĆE PRONAĆI POSAO U STRUCI

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, u Hrvatskoj je trenutno 130 000 nezaposlenih osoba. Među tih 130 000 osoba u Hrvatskoj je, prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje iz siječnja 2022. godine, 32 775 nezaposlenih mladih između 15 i 29 godina, odnosno nezaposlenih mladih koji nisu ni u sustavu obrazovanja, tzv. NEET-ovaca.

Visoka stopa nezaposlenosti mladih problematična je iz nekoliko razloga: pronalazak posla nakon školovanja mladima daje mogućnost osamostaljenja. Bez osamostaljenja, mladi ovise o roditeljima koje to financijski optereće. Zbog nezaposlenosti neki se mladi ne odlučuju na osnivanje obitelji, iako bi to možda željeli, zbog čega se i demografska slika Hrvatske mijenja. Visoka stopa nezaposlenosti teret je i mirovinskog sustava i sustava zdravstva, bez kojih država ne može funkcionirati i pružiti građanima socijalne usluge.

Na kraju, ali ne nimalo manje važno – problem nezaposlenosti mladih loše utječe na pojedinca, nezaposlenu mladu osobu. Ono loše utječe na mentalno zdravlje mladih, na samopouzdanje i vjeru u vlastite sposobno-

sti, a posljedično, i na kvalitetu života svake nezaposlene mlade osobe. Sve to dovodi do drugog problema s kojim se Hrvatska suočava – iseljavanja.

Činjenica je da se o navedenim problemima konstantno raspravlja u društvu, pogotovo u medijima, ali se u tolikim raspravama glas mladih ne čuje, a i ako se čuje, on ne dobiva na važnosti. Razmišljanja, stavovi i konkretni razlozi zbog kojih mladi razmatraju opciju odlaska iz Hrvatske postaju marginalizirani i ne utječu na donositelje odluka.

Svakoj bi državi jedan od primarnih ciljeva trebao biti izgradnja dobre gospodarske klime u kojoj bi svaki radnik, uključujući i mlade zaposlenike, mogao prosperirati i ostvariti povoljne uvjete za život sebi i svojoj obitelji. Problem nezaposlenosti trebalo bi potanko istražiti kako bi oni koji se nalaze na pozicijama koje im omogućavaju donošenje i provedbu novih zakona i pravila imali uvid u srž problema s kojima se sve više susreću mladi danas i koji ih potiče na odlazak u zemlje u kojima vide bolju budućnost poput Njemačke, Austrije i Irske i kako bi naposljetku na posto-

jeće probleme mogli adekvatno reagirati.

UTJECAJ COVID-19 KRIZE

Lošoj situaciji na tržištu rada svakako je doprinijela i COVID-19 kriza. Mnogi mladi ostali su bez posla, zbog online nastave studenti s, dobrim dijelom, napustili mjesto studiranja i vratili se kući gdje nisu mogli obavljati studentske poslove, privatne tvrtke su zbog smanjenih prihoda u nekom dijelu obustavile, primjerice, studentske stipendije, a na mlade je loše utjecao i gubitak posla njihovih roditelja, pogotovo ako su finansijski ovisni o roditeljima, što je situacija kod mnogih mlađih danas.

Trendovi smanjenja stope zaposlenosti mlađih, odnosno povećanja broja mlađih koji su bez posla, a nisu ni u sustavu obrazovanja ne pogoda samo Hrvatsku. Podatci Eurostata kažu kako je prije pandemije nezaposlenost mlađih u EU-u (od 15 do 24 godine) iznosila 14,9 posto. U kolovozu 2020. nezaposlenost je bila 17,6 posto te se очekuje da će i dalje nastaviti rasti.

Kako bismo dobili uvid u zadovoljstvo mlađih stanjem na tržištu rada u Hrvatskoj danas, proveli smo anketu među studentima, a u nastavku donosimo rezultate. Budući da anketa nije provedena na reprezentativnom uzorku, njene rezultate ne možemo tumačiti kao generalni stav populacije mlađih u Hrvatskoj, no ona ipak daje uvid u razmišljanja mlađih osoba o njihovoj budućnosti u Hrvatskoj.

ZABRINJAVAĆI REZULTATI

Najviše je ispitanika bilo ženskog spola u postotku od visokih 74,1% dok je odgovora od strane muške

populacije bilo 25,9%. Kada je riječ o godinama, najviše je dvadesetjednogodišnjaka, njih 33,1%. Slijede devetnaestogodišnjaci, njih 30,8% i dvadesetdvogodišnjaci, njih 19,4%. Osamnaestogodišnjaka je riješilo 10%, dvadesetčetverogodišnjaka je riješilo 6,7%. Najviše je bilo njih koji dolaze iz središnje Hrvatske, nakon čega je slijedila istočna Hrvatska, južna Hrvatska te sjeverna Hrvatska obala.

Na pitanje kojoj vrsti znanosti pripada fakultet naših ispitanika, najviše njih studira društvene znanosti, nakon čega slijede tehničke znanosti, humanističke i medicinske znanosti.

Na središnje pitanje, koliko ste zadovoljni trenutnom situacijom na tržištu rada i uvjetima rada koji se u Hrvatskoj nude, ispitanici su najčešće davalii ocjenu tri, njih 219, odnosno 41,2%. Slijedi ocjena dva kojom su 153 ispitanika, 28,8% ocijenili trenutno stanje. Treća najčešća ocjena je bila jedinica. Čak 85 ispitanika, 16,2% je svoje (ne)zadovoljstvo izrazilo tom ocjenom. Ocjenom četiri su 54, odnosno 10,2% osobe ocijenile stanje na tržištu rada i uvjete rada, a samo 19 osoba, 3,6% je dalo najveću moguću ocjenu, tj. peticu.

Na pitanje što smatraju hoće li uspjeti pronaći posao kakav žele i posao u struci nakon završenog obrazovanja njih čak 62% ispitanih smatra da neće pronaći posao u struci, što je po prilično zabrinjavajuća situacija.

Takvo smo istraživanje proveli baš zato što smatramo da mediji, kao važni čimbenici o oblikovanju svijesti o problematici mlađih nezaposlenih osoba, moraju progovarati i o problemima s kojima se ti mlađi susreću.

Prečesto se u medijima govori o posljedicama problematike nezaposle-

nosti mlađih: kasnom napuštanju roditeljskog doma, iseljavanju kvalificirane mlade radne snage, niskom natalitetu, a prerijetko se govori o uzrocima. No, jedine osobe koje nam mogu reći zašto se iseljavaju upravo su sami mlađi.

Iako su odgovori na prijašnje pitanje poprilično negativni i obeshrabrujući, na pitanje planiraju li otići iz Hrvatske njih 43,6% odgovorilo je kako ne planira napustiti Hrvatsku. Njih 37,4% nisu sigurni i dalje u svoju odluku, dok njih 19% tvrdi kako želi napustiti Hrvatsku u potrazi za boljim poslom i sigurnijim te bezbrižnjim životom.

FRUSTRIRANOST CJELOKUPNOM SITUACIJOM U HRVATSKOJ

Svi koji su potvrdno odgovorili u pretvodnom pitanju, objasnili su zašto žele napustiti Hrvatsku i što je doprinijelo takvom stavu.

„Nije da moram otići zbog posla jer se bavim informatikom s kojom se može jako dobro živjeti. Otišao bi radi ovih klaunova u saboru, radi crkve i njenih uplitana svugdje, radi užasnog školstva, radi zdravstva koje se raspada, radi zatucanog naroda koji bi da žene samo rađaju i kuhaju, radi svih lažnih branitelja koji koriste tuđe povlastice, radi svih jadnih pravih branitelja koji nikada ništa nisu dobili, radi novih autiju političara, radi neljudskosti, radi načina razmišljanja. Ne volim ovu državu i kada odem, ne samo da se nikada neću vratiti već ču sve koje mogu povući za sobom”, odgovorio je jedan ispitanik.

Nekolicina ispitanika kako je frustrirana cjelokupnom situacijom u Hrvatskoj.

„Zato što smatram da trenutna (ne-perspektivna) situacija u državi neće biti bolja, već gora. Zato što smatram da vrijedim više od 500 mizernih eura mjesечно, zato što ne vidim mogućnost ostvarivanja željene budućnosti (privatne ni poslovne) u ovoj zemlji zbog sramotnih uvjeta na tržištu rada. Zato što u penziji (ako ju doživim) želim imati za kruh i krov nad glavom. Zbog sveopće isfrustriranosti i još veće zatucanosti naroda – zato što ni umom ni drumom ne pripadam ovdje i nikad neću pripadati.”

„Loša ekonomski situacija, loše stanje općenito u društvu. Moja struka zapravo više i ne postoji ovdje. Također zbog većih plaća i boljeg životnog standarda u inozemstvu. Smatram kako u inozemstvu mogu ipak dobiti puno bolje ponuda kao i bolje uvjete.”

„Nema smisla ostajati kada nema prostora individualnom napretku u mom zanimanju. Ostale članice EU-a su razvijenije u tom smislu, pa i u tom. U Hrvatskoj ljudi i dalje žive kao da smo i dalje u 19. stoljeću.”

Preostali dio odgovora većinom se svodi na jednu stvar, na bolje uvjete rada i na ono najvažnije, na puno veće plaće koje shodno tome omogućavaju sigurniji i lagodniji život.

Unatoč tome što velika većina naših ispitanika ima negativan stav o tržištu rada i uvjetima rada koje poslodavci nude u Republici Hrvatskoj, značajan dio njih i dalje ostati u svojoj domovini i svoju perspektivnu budućnost graditi ovdje. Smatraju da korijen problema leži u samoj državi, a ne u nezaposlenosti, odnosno tržištu rada i uvjetima rada. Možda malo iznenađuje rezultat koji govori kako mali broj ljudi želi otići iz Hrvatske i napustiti ju, a nezadovoljni su sta-

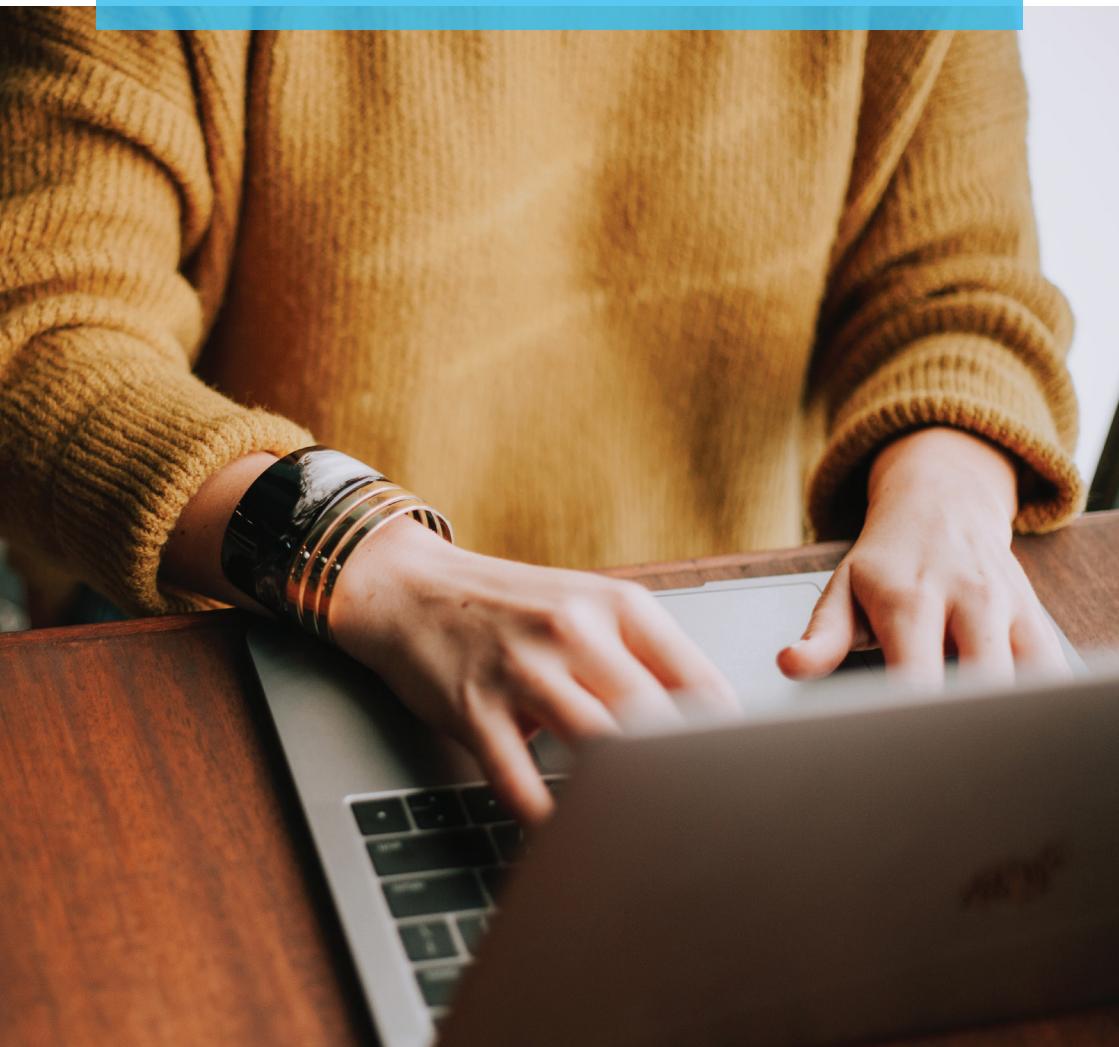
njem u državi. Kod onih kod kojih postoji želja za odlaskom, ona nije utešljena na problemima koji se vežu uz nezaposlenost i tržište rada, nego se temelji na općenitom nezadovoljstvu vezanom uz cijelokupno stanje u državi.

Usudili bismo se zaključiti kako mnogi mladi ne vide toliko veliki problem u nižim plaćama i lošijem životnom standardu nego što je to slučaj u ostatku Europske unije. Mladima, sudeći prema odgovorima koje smo dobili od naših ispitanika, prvenstveno smeta nemogućnost pronalaska adekvatnog zaposlenja u struci i loše situacije na tržištu rada koja je uvjetovana i lošijom ekonomskom situacijom, ali i nedostatkom regulativa i kontrole kojom bi se spriječila zapošljavanja preko veze. Kada bi se doista poslušalo probleme mladih i stalo na kraj praksama koje ih odvraćaju od građenja budućnosti u Hrvatskoj, možda se ne bismo susretali s toliko velikim brojem mladih čiji se plan nakon završetka obrazovanja svodi na izbor između Njemačke ili Irske.

Tina Lukež

**VAŽNO JE POKUŠATI NAPRAVITI SVE ŠTO MOŽEŠ,
BEZ OBZIRA KOLIKO TEŠKO BILO, TE STALNO
IMATI NA UMU DA UVIEK I ZA SVE IMA RJEŠENJE,
ALI TAKOĐER TREBA ZNATI POTRAŽITI POMOĆ
RODBINE, PRIJATELJA, PSIHOLOGA AKO DOĐEŠ
DO ZIDA I NE ZNAŠ GDJE BI DALJE - VIŠE GLAVA
UVIEK SMISLI BOLJE RJEŠENJE OD SAMO JEDNE.**

NEUSPJEH JE SASTAVNI DIO TRAŽENJA POSLA

Visoke stope nezaposlenosti, za jedno s rastućim mentalnim stresom i tjeskobom zbog nezaposlenosti, znaće da su mladi ljudi još podložniji tome da budu isključeni iz radne snage. Mladi ostaju dulje u obrazovanju i kvalificirani su, ali su nezaposleni ili potplaćeni.

Upravo zbog toga u sklopu projekta SIMS – socijalna inkluzija mladih kroz Studentski.hr Centar za razvoj mladih i Pragma proveli su istraživanje među 1046 mladih o utjecaju nezaposlenosti mladih na socijalnu isključenost te o medijskoj zastupljenosti te problematike.

NEZAPOSENOST I (NE)ZADOVOLJSTVO ŽIVOTOM

U njihovu istraživanju, na Likertovoj skali od 1 do 5, gdje je 1 značilo „izrazito nezadovoljan“, a 5 „izrazito zadovoljan“, većina ispitanika je odgovorila srednjom ocjenom 3 koja bi značila „ni zadovoljan ni nezadovoljan“ te je tako odgovorilo čak 447 njih, odnosno 42.7%. S obzirom na to da je sljedeći po zastupljenosti bio odgovor „uglavnom zadovoljan“ s 324 odgovora (31%), mogli bismo reći da rezultati

ipak gravitiraju u pozitivnijem smjeru. Međutim, nužno je spomenuti da ipak ima i onih koji su izrazito nezadovoljni vlastitim životom (4.6%) i koji su uglavnom nezadovoljni svojim životom (14.7%). Samo je 7% onih koji su izrazito zadovoljni svojim životom.

PSIHOLOGIJA NEZAPOSENOSTI

Psihologinja Ivana Maslov nas podsjeća da, prema Maslowljevoj teoriji o hijerarhiji potreba, osim bioloških potreba, ljudi imaju i potrebu za sigurnosti, pripadanjem, poštovanjem i samoaktualizacijom.

„Nezaposlenost utječe na financijsko stanje koje može ugroziti zadovoljenje bioloških potreba i potrebu za sigurnosti, što povećava razinu stresa i frustracija te dugoročno narušava psihološku dobrobit pojedinca“, rekla je Maslov.

Čak je 469 ispitanika (44.8%) izjavilo da je svakodnevno aktivno tražilo posao, a 22.3% ispitanika je tražilo posao barem nekoliko puta tjedno. Otkada su nezaposleni, ispitanici (70.7%) nisu imali nijednu poslovnu priliku ili

ponudu za posao. Nadalje, otkad su nezaposleni, 69.5% ispitanika nije počalo obrazovne tečajeve i seminare (npr. tečaj vezan uz struku, radionice za nezaposlene, tečaj informatike itd.), dok 30.5% ispitanika jest.

Ovdje svakako treba uzeti u obzir i činjenicu da je u posljednjih godinu dana mnogo zakazanih događaja otakzano zbog pandemijskih okolnosti i problema izazvanih potresom, stoga i ne čudi da su možda neki ispitanici i imali želju pohađati razne tečajeve i seminare, ali nisu imali toliko mogućnosti, kao što je to bio slučaj prije ožujka 2020. godine.

I MI SAMI IMAMO KONTROLU

Maslov preporučuje da, kao i uvjek, kada postoji neki problem, misli usmjerimo na to kako možemo riješiti problem umjesto da smo usmjereni na što bi bilo kad bi bilo, (npr. da sam se rodio u bogatoj obitelji, ne bih ni trebao raditi).

„Usmjerimo se na ono što je pod našom kontrolom jer jedino na to možemo djelovati. Tako bismo se u slučaju nezaposlenosti prvenstveno trebali usmjeriti na, logično, traženje posla: od traženja objavljenih oglasa i pisanja životopisa do slanja otvorenih molbi i priprema za intervju”, navela je Maslov.

Ona upozorava da pri tome treba paziti da nam očekivanja nisu nerealna.

Prihvatiti da će biti neuspješnih pokušaja jer je to sastavni dio procesa traženja posla i iz svake odbijenice možemo naučiti nešto novo što će unaprijediti sljedeću prijavu za posao.

ISKUSTVO JE VAŽNO

Jedna od opcija koju predlaže nezaposlenim osobama kako bi stekli iskustva je volontiranje, posebno kad se radi o osobi koja nema radnog iskustva jer je lakše pronaći mjesto za volontirati, a na taj način i stечi nove vještine, znanja i poznanstva koja će pomoći kasnije pri zaposlenju.

„Svakako bih preporučila da se s volontiranjem krene već u srednjoj školi, ali ako je taj voz prošao, nije nikad kasno započeti s volontiranjem, niti može biti naodmet. Naravno, postoje situacije kada ne možeš sebi priuštiti volontiranje, a u tom slučaju ljudi su spremni raditi sve i svašta, bez obzira na svoju struku ili uvjete rada. Svaki trud i vrijedan rad u kočnjici se isplati jer ne postoji posao koji možeš raditi, a da pri tome ništa ne naučiš, u najmanju ruku naučiš o sebi, svojim jakim i slabim točkama”, poručuje.

Dodata je da danas postoje i brojni online tečajevi i ostali resursi koji mogu pomoći u razvijanju novih znanja i vještina, a koji time povećavaju šansu za pronalazak boljeg radnog mješta.

„Važno je pokušati napraviti sve što možeš, bez obzira koliko teško bilo, te stalno imati na umu da uvjek i za sve ima rješenje, ali također treba znati potražiti pomoć rodbine, prijatelja, psihologa ako dođeš do zida i ne znaš gdje bi dalje – više glava uvjek smisli bolje rješenje od samo jedne.”

Nezaposlenost dovodi i do nezadovoljstva kvalitetom društvenog života. Prema rezultatima spomenutog istraživanjima, 316 ispitanika (30.2%)

je uglavnom nezadovoljno svojim društvenim životom, 296 ispitanika (28.3%) nije niti zadovoljno niti nezadovoljno, 201 ispitanik (19.2%) je uglavnom zadovoljan svojim društvenim životom, 130 ispitanika (12.4%) je potpuno nezadovoljno, dok je 103 ispitanika (9.8%) potpuno zadovoljno svojim društvenim životom. Nadalje, do informacija o socijalnoj isključenosti smo pokušali doći i kroz pitanje o tome osjećaju li ispitanici da zbog nezaposlenosti ponekad nemaju dovoljno mogućnosti za aktivno sudjelovanje u društvenom i javnom životu, na što je 419 ispitanika (40.1%) odgovorilo „u potpunosti da“, 280 ispitanika (26.8%) „uglavnom da“, 198 ispitanika (18.9%) „ni da ni ne“, 76 ispitanika (7.3%) „uglavnom ne“ i 73 ispitanika (7%) u potpunosti ne.

PODRŠKA OKOLINE

Posao nije samo izvor prihoda, već i društvenog statusa i društvenih odnosa, dugoročna nezaposlenost može utjecati na osjećaj otuđenosti, izoliranosti od ostatka društva jer osoba gubi društvene odnose koji su sastavni dio radnog mjeseta.

„Osoba može doživjeti gubitak društvenog statusa uslijed nezaposlenosti što ugrožava potrebu za poštovanjem i pripadanjem, gubi se osjećaj svrhovitosti. Naravno, ovo je dosta grubo objašnjenje jer ima još tisuće čimbenika koji utječu na odnos između nezaposlenosti i mentalnog zdravlja i zato je uvijek važno gledati pojedinu situaciju i pojedinca u cijelosti kako bi se moglo dati detaljno objašnjenje i konkretan savjet.“ objašnjava psihologinja Maslov.

Istraživače je također zanimalo smatraju li da imaju prijatelje/članove obitelji na koje mogu računati kada

zatrebaju pomoći i podršku, na što je 484 ispitanika (46.3%) odgovorilo „u potpunosti da“, a 272 (26%) „uglavnom da“. Naravno, postoje i oni (80 ispitanika, 7.6%) koji uopće nemaju takve prijatelje/članove obitelji, kao i oni (85 ispitanika, 8.1%) koji uglavnom nemaju takvu vrstu podrške.

Obitelj i prijatelji važan su izvor podrške, pa tako i u slučaju dugoročne nezaposlenosti.

Omogućuju osobu da zadovolji potrebu za pripadanjem i poštovanjem te na taj način kompenziraju negativne posljedice dugoročne nezaposlenosti.

„Tako će nezaposlena osoba koja ima podršku obitelji i prijatelja vjerovatno biti otpornija na stres izazvan dugoročnom nezaposlenošću nego osoba koja nema podršku u tolikom obujmu. Ako obitelj i prijatelji nisu u mogućnosti pomoći nezaposlenoj osobi kroz pronalazak plaćenog ili volonterskog posla, poboljšanje životisa i molbe ili financijsku potporu, mogu pomoći da se osoba osjeća korisno i svrhovito na drugim poljima, primjerice da pomogne roditeljima oko kućanskih poslova, prijateljima oko renovacije stana ili susjedu s instrukcijama iz matematike, naravno, ovisno o prilikama koje se pružaju“, objašnjava Maslov.

Međutim, kako je kazala, to nije dugoročno rješenje problema koji dolaze s nezaposlenosti, ali pomaže u smanjenju negativnih posljedica koje ona može imati na dobrobit pojedinca.

„Važno je imati na umu da ne treba sažaljevati osobu, već joj pomoći da ostane motivirana za traženje posla ili da razvije vještine potrebne za uspješno zaposlenje – ne treba rješa-

vati probleme umjesto te osobe, već zajedno s njom", zaključuje Maslov.

Što su dulje mlade osobe nezaposlene, to je veća vjerojatnost sniženog životnog standarda, nemogućnosti planiranja budućnosti i doživljaja gubitka kontrole nad situacijom.

Strukovna Udruga djelatnika u upravljanju ljudskim resursima zajedno sa Hrvatskim zavodom za zapošljavanje i Pučkim otvorenim učilištem Zagreb provode projekt Pronađi me i ospozobi me.

U okviru projekta oni mladim nezaposlenim i neaktivnim osobama nude izradu individualnog plana poticanja zapošljavanja, uključivanje u programe usvajanja mekih i prenosičih (transverzalnih) vještina kao što je samopredstavljanje poslodavcu, komunikacijske vještine, vještine rješavanja sukoba, nošenja sa stresom i neuspjehom itd.

„Tijekom Projekta mlade osobe se uključuju u kraće osposobljavanje u specifičnom polju interesa pri Pučkom otvorenom učilištu, npr. web-dizajner/ica, ECDL-operater ili specijalist/ica, suradnik/ica u pripremi i provedbi EU-projekata, CNC-tehničar, vizučar/ica, ugradnja umjetnih noktiju itd., a tijekom osposobljavanja im se i pruža podrška u učenju ukoliko je navedeno potrebno”, rekla je Tajana Kurilić.

Mladima se također pruža i usluga mentorstva i usluga savjetovanja primarno s ciljem održavanja motivacije za završetkom obrazovanja i uključivanja i pozicioniranja na tržištu rada.

Ako mlada osoba razmišlja o podu-

zetništvu, na raspolaganju joj je i radionica poduzetničkih vještina te informiranje o samozapošljavanju. Svaku mladu osobu se također nastoji i informirati o trenutnim potreba-ma na tržištu rada.

Kurilić govori da je iznimno bitno mladim osobama pružiti potporu da se uključe na tržište rada i nađu svoje mjesto u njemu.

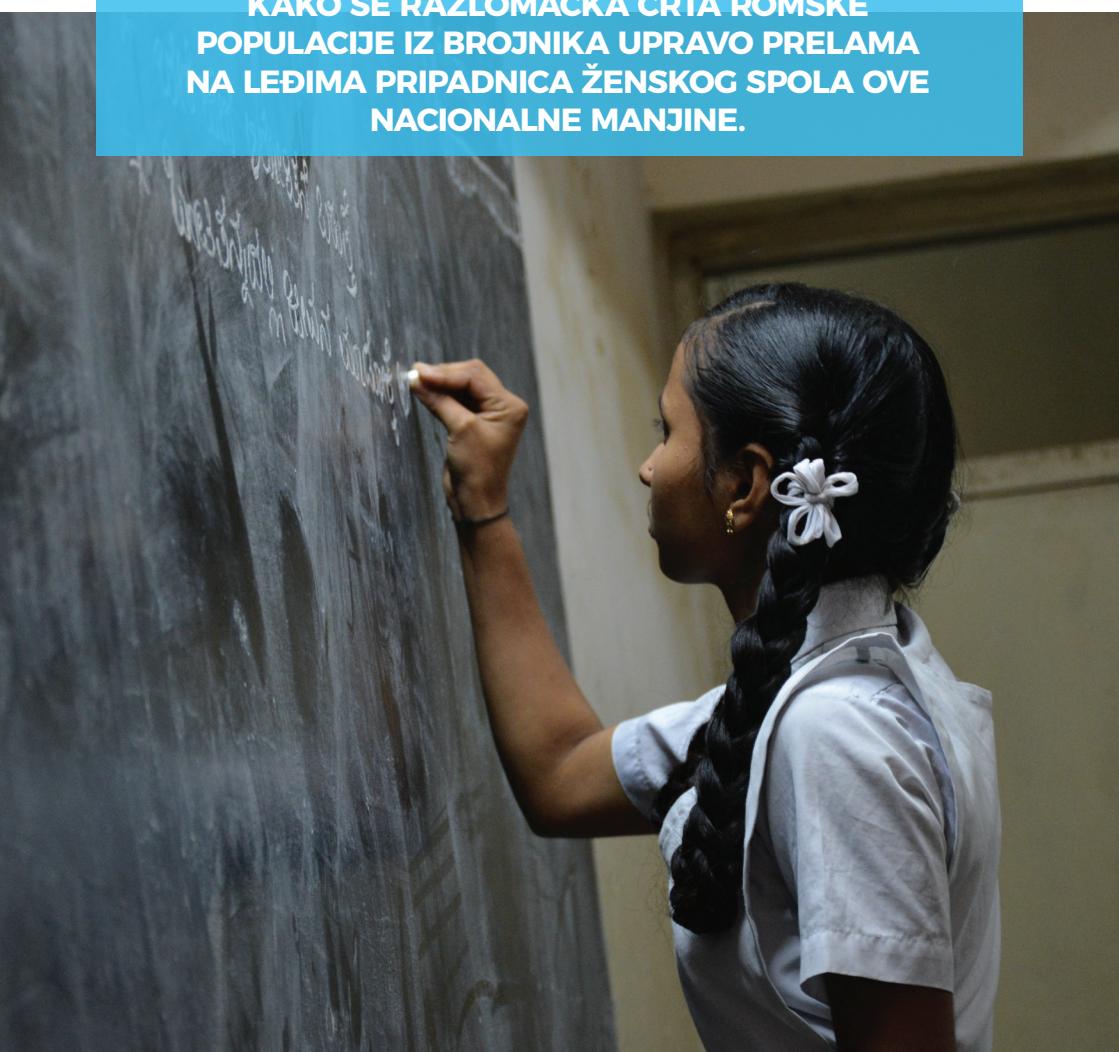
„Mlade osobe, što su dulje u nezaposlenosti, to dolaze do veće vjerojatnosti sniženog životnog standarda, nemogućnosti planiranja budućnosti i doživljaja gubitka kontrole nad situacijom, tj. osjećaja bespomoćnosti. Nezaposlenost može dovesti do nesposobnosti strukturiranja vremena, manjeg broja smislenih aktivnosti, smanjenog osjećaja osobnog identiteta, gubitka socijalnih kontakta i gubitka osjećaja društvene korisnosti”, rekla je Kurilić.

Ona dodaje da je važno također i razvijanje znanja o sebi i samopouzdanja, tako da ono što jesmo možemo uskladiti sa poslom koji obavljamo. Važno je i preuzimanje odgovornosti za svoj uspjeh unatoč životnim neu-spjesima, kao i razvijanje svih kom-petencija koje su potrebne za rad u socijalnoj okolini.

„Naravno, mladima je potrebno dati i neka znanja o današnjem tržištu rada. Sve navedeno nastoji omogućiti projekt Pronađi me i ospozobi me kako bismo mlađe što skorije uključili na tržište rada i prevenirali moguće psihološke posljedice nezaposlenosti kao anksioznost, depresivnost, nezadovoljstvo životom, osjećaj beznađa itd.”, navela je Kurilić.

Milica Lipovac

**IAKO SE U NAZIVNIKU NACIONALNE STRATEGIJE
ZASIGURNO NALAZI PLEMENIT CILJ KOJI
IMPERATIVOM POSTAVLJA USKLAĐEN, OTVOREN I
TRANSPARENTAN NAČIN POSTIZANJA POSTUPNOG
UKLJUČIVANJA ROMA U SVAKI SEGMENT NAŠEG
DRUŠTVA I ZAJEDNICE, ČINJENICE UKAZUJU
KAKO SE RAZLOMAČKA CRTA ROMSKE
POPULACIJE IZ BROJNIKA UPRAVO PRELAMA
NA LEĐIMA PRIPADNICA ŽENSKOG SPOLA OVE
NACIONALNE MANJINE.**

DVOSTRUKA DISKRIMINACIJA ROMKINJA

Iako su u javnom prostoru sve prisutniji glasovi, doduše poglavito žena, o rodno-spolnoj neravноправности, još je dalek put do uspostavljanja društva koje će pružati jednake prilike i ženama i muškarcima. Ova problematika biva dvostruko otežana kad je riječ o ženama koje su pripadnice nacionalne manjine što posljedično rezultira - dvostrukom diskriminacijom. Svakodnevno iskušto života unutar našeg društva, pod okovima dvostrukе diskriminacije, iz prve ruke svjedoče Romkinje.

ISKLJUČIVANJE I MARGINALIZACIJA

„Romska populacija je u svim aspektima u višestruko nepovoljnem položaju u odnosu na većinko stanovništvo, dok su Romkinje u dodatno nepovoljnem položaju u usporedbi s Romima“ zahvaljujući mjerodavnom izvješću je ustanovila pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Višnja Ljubičić na tribini Položaj Romkinja u suvremenom hrvatskom društву koja se održala 7. ožujka 2022. godine u prostorima i pod organizacijom Saveza Roma u Republici Hrvatskoj KALI SARA te u suradnji s Vijećem

romske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Pravobraniteljica Ljubičić je temu spomenute tribine okarakterizirala i tekako aktualnom i potrebnom u javnom prostoru podastrvši podatke koji pokazuju kolosalan raskorak između temeljnih prava i potreba Romkinja sa stvarnim stanjem društva. Tomu u prilog je navela kako je u među Romima u Hrvatskoj još uvek prisutna praksa sklapanja ranih i maloljetnih brakova koji rezultiraju ozbiljnim reperkusijama na opći status i društvenu perspektivu Romkinja. Ljubičić je argumentaciju nastavila kazujući kako udaja i zasnivanje obitelji u iznimno mladoj dobi dodatno pogoršavaju ionako nepovoljan položaj Romkinja, pridonoseći riziku od isključivanja i marginalizacije, posebice uz (često) istovremeni život u krajnje depriviranim materijalnim i stambenim uvjetima.

Prvom Nacionalnom strategijom za uključivanje Roma u Republici Hrvatskoj koja je donesena za razdoblje od 2013. do 2020. godine, ustanovljeno je nužno poboljšanje položaja romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj kako bi se ostvario pozitivan

učinak u vidu smanjenja višedimen-zionalnog socioekonomskog jaza koji postoji između romskog i ostalog stanovništva Lijepe Naše. Iako se u nazivniku Nacionalne strategije za-sigurno nalazi plemenit cilj koji imperativom postavlja uskladen, otvo-ren i transparentan način postizanja postupnog uključivanja Roma u svaki segment našeg društva i zajednice, činjenice ukazuju kako se razlomač-ka crta romske populacije iz brojnika upravo prelama na leđima pripadni-ca ženskog spola ove nacionalne manjine.

„Nisam imala volju za školu. Odustala sam nakon šestog razreda jer sam do tada znala i čitati i pisati. Meni dovoljno! Mama i tata se nisu ljutili. Mama nikad nije ni išla u školu, a za tatu nisam sigurna koliko je razre-da završio“, ispripovjedila mi je de-vetnaestogodišnja Selena koju sam upoznala tijekom zajedničke vožnje gradskim prijevozom.

Budući da je u dječjim kolica na ko-jima su visjele mnogobrojne vrećice vozila jednogodišnju kćer te je za njima hodao skoro trogodišnji sin, pomogla sam joj prilikom ulaska u tramvaj. Selena je objeručke prihvati-la ruku pomoći te nastavila:

„Evo vidiš, uvijek će mi ženske po-moći, a muški samo gledaju... Tako mi je svaki dan“, iz čega sam dobila neslućeno bogatstvo svjedočanstva težine života ove mlade žene, ali i vjetar u leđa za nastavak razgovora.

U Nacionalnoj su strategiji, pored žena, kao osobita isključena i mar-ginalizirana skupina unutar same romske manjine navedena i, što sam jednako tako vlastitim očima upravo svjedočila – djeca, ali i djeca s poseb-nim potrebama, osobe s invalidite-

tom te osobe starije životne dobi.

ROMKINJE I OBRAZOVANJE

Da je život u siromaštvu za Romki-nje svakodnevica potvrđuju i podaci objavljeni 2020. godine u knjizi Uključivanje Roma u hrvatsko društvo – Žene, djeca i mladi čije su autoričice Ksenije Klasnić, Suzane Kunac i Petre Rodik, a čiji je izdavač Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske. U zaključku opsežnog istraživanja po-sebnu pozornost usmjeravaju na pre-vladavajući nizak obrazovni status Roma u Hrvatskoj ukazujući kako je u svim hrvatskim regijama najveći broj Roma bez završene osnovne škole. Iz mjerodavnih statističkih podataka je razvidno kako unutar već nepovolj-nog položaja u pogledu obrazovanja deblji kraj ponovno izvlače žene.

Romkinje su znatno niže obrazovane od Roma, u svim je regijama razvidna velika razlika u obrazovnom statusu muškaraca i žena pri čemu su u većini regija udjeli žena gotovo dvostruko veći od udjela muškaraca u kategoriji ‘bez škole’ – stoji već u prvom podna-slovu glavnih nalaza studije i zaklju-čaka.

Dok je među općom ženskom populacijom Europske unije nepismenost na razini 0,13 posto žena, istodobno je među Romkinja-ma u dobi od 30 do 55 godina gotovo jedna četvrtina nepismenih.

Prema podacima Agencije Europske unije za temeljna prava iz 2011. go-dine je približno petina anketiranih Roma starijih od 16 godina u kategori-ji onih koji nisu sposobljeni ni čitati niti pisati. Budući da međunarodni i

nacionalni podaci međusobno korespondiraju, nalaz kako je nepismenih Romkinja gotovo dva i pol puta više od nepismenih Roma još jednom potvrđava nezavidan položaj žena.

U odnosu na opću populaciju EU-a, također je uočljiva diskrepancija glede pismenosti usporedno s Romkinjama. Eksplisitno, dok je među općom ženskom populacijom Europske unije nepismenost na razini 0,13 posto žena, istodobno je među Romkinjama u dobi od 30 do 55 godina gotovo jedna četvrtina nepismenih.

Kako tvrde autorice istraživanja, prikazani podaci su posljedica odustajanja od školovanja čijem statističkom izračunu pridonosi i moja sugovornica Selena. Selena je kao i nešto više od trećine Romkinja u Hrvatskoj odustala od školovanja za trajanja osnovne škole. Međutim, dok najveći broj ispitanica, njih četvrtina, kao glavni razlog odustajanju od školovanja navodi sklapanje braka ili finansijske razloge (petina ispitanica), Selena se nalazi u najmanje zastupljenoj kategoriji; među onima koje su od školovanja odustale iz uvjerenja kako su – dovoljno školovane.

ROMKINJE I NEOLIBERALNO KAPITALISTIČKO TE GLOBALNO TRŽIŠTE

„Radom je žena uvelike prevalila udaljenost koja ju je dijelila od muškarca. Jedino joj rad može jamčiti konkretnu slobodu. Čim žena prestane biti parazit, ruši se sustav utemeljen na njezinoj ovisnosti“, konstatirala je velika de Beauvoir u posljednjem poglavljju Drugog spola – kamena temeljca feminističke misli koji nudi sliku ravnopravnog svijeta, a koji je simbolično naslovljen s Prema oslobođenju: Neovisna žena.

Suvremeni trendovi neoliberalnog kapitalističkog i globalnog tržišta uz, dokazano, rak ranu neravnopravnosti među spolovima modernih zapadnih društava – neplaćeni kućanski rad, kako prema općoj populaciji žena u Hrvatskoj, tako i prema Romkinjama, uvelike utječu na podzastupljenost i otežane uvjete rada. Simptomi navedenog se očituju u nejednakim plaćama za isti rad te kroz rodnu dimenziju rada koja podrazumijeva većinsku žensku radnu snagu u potplaćenim sektorima koji svojevrsno predstavljaju produžetak neplaćenih poslova u kući poput: njegovanja, odgajanja, administracije i sl.

Nadalje, riječ je i o nešto suvremenijoj pojavi tzv. fleksibilnih radnih rasporeda koji u stvarnosti uglavnom znače nekontrolirano radno vrijeme dodatno otežano nepredvidivim radnim obvezama, često zadanih u još nekvalitetnije predviđenim vremenskim rokovima koji, na koncu, ionako dugo radno vrijeme, čak i kod žena zaposlenih izvan kuće, u ovom slučaju pretvaraju u tamničarsku rabotu istodobne kombinacije rada od kuće i za kuću.

Uzveši o obzir sociodemografske podatke i druge pokazatelje iz recentnog istraživanja koji ukazuju na upitno prikladne stambene uvjete, rašireno siromaštvo, nepismenost i nisku stopu obrazovanja; prethodno izneseni neoliberalni kapitalistički trendovi postaju još jednim u nizu utega koji se sručavaju na Romkinje.

„I djeca, i kuća, i moji i njegovi roditelji, sve je to moja briga. On ide zaraditi. Prije nego sam znala da sam trudna s malom, htjela sam raditi na more jer sam prije udaje bila konobarica, ali mi nije dao. Uvijek govori da ja moram biti doma i da mi ne treba

više para nego mi on da", povjerila mi je moja simpatična sugovornica Selena.

I da smo ostale na ovih par rečenica, dovoljno je za razumijevanje dominantnog uvjerenja o položaju žena unutar romskih zajednica – tradicionalizam i patrijarhat koji podrazumiјevaju da je jedina uloga žena na svjetu ukupna socijalna reprodukcija.

ČAK 58% ROMKINJA NIJE NIKAD U ŽIVOTU RADILO POSAO ZA PLAĆU

Udio Romkinja koje obavljaju ikakav plaćen rad je izuzetno nizak, iznosi tek 7,6 posto u svim dobnim kategorijama. U odnosu na zaposlenost žena opće populacije, vidljiva je drastična diskrepancija jer prema podacima Statističkog ljetopisa iz 2017., u Hrvatskoj je 48 posto žena u radnom odnosu. Istodobno, čak 58 posto ispitanih Romkinja je izjavilo kako nikad u životu baš nikakav plaćen posao nije radilo.

Međutim, predsjednica Saveza Roma u Republici Hrvatskoj KALI SARA Suzana Krčmar je na tribini održanoj uoči obilježavanja Međunarodnog dana žena ukazala na pozitivne promjene među romskom zajednicom u Hrvatskoj. Navodeći i vlastiti primjer poštovanja i povjerenja ukazanog dobivanjem nekoliko mandata na čelu jedne od najaktivnijih romskih udruga koja djeluje na području cijele Republike Hrvatske te okuplja najviše članova romske zajednice. Egzaltirano je progovorila o mladim ženama koje se počinju sve više uključivati u sustav obrazovanja te su sve sklonije aktivističkim angažmanima po svršetku osnovne škole.

"Jako sam ponosna na mlade žene

koje se uključuju i u rad Saveza "KALI SARA" i koje su puno aktivnije od mlađih Roma, primjerice u organizaciji i održavanju Kongresa mlađih Roma", nastavivši implicitno apstrofirati nužnu društvenu realizaciju svojevrsnog efekta kotrljajuće grude kako bi napredak nastavio.

Posebno je naglasila da su i mlade Romkinje svjesne kako se prvo mora educirati roditelje.

Osim roditelja, potrebno je educirati, a pogotovo senzibilizirati širu javnost. Jer čak i kada romska djeca uspiju ići u školi, čak i ako ih vršnjaci prihvate, čak i ako ih se ne osuđuje, čak i ako im se pruža podrška, i dalje nailaze probleme čim se maknu iz institucije škole. Jedan od takvih problema je i pohađanje prakse, obavezne za mnoge učenike strukovnih škola, tijekom koje se romsku djecu diskriminira. Ako već u srednjoj školi nađu na neprijateljski nastojane poslodavce, kako će onda nakon škole stupiti na tržište rada?

„Svjesne su, isto tako, problema koje romska djeca imaju u školi zbog nedovoljnog poznавanja hrvatskog jezika. Svjesne su i danas prisutne segregacije djece u pojedinim osnovnim školama, kao i nemogućnosti da romska djeca odrade praksu kao obavezni dio nastave”, dodala je predsjednica Saveza Krčmar raslojavajući čitav niz prepreka koje se isprječuju tijekom obrazovnog puta mlađih Roma.

Anđela Parmać

**EKSPERIMENTIRANJE S DROGOM U MLADOSTI
SVE JE ČEŠĆE, A BROJ LJUDI KOJI KONZUMIRAJU
OPOJNA SREDSTVA SVE JE VEĆI.
O ZABRINJAVAĆEM PROBLEMU RAZGOVARALI
SMO S MAG. ACT. SOC. ADRIJANOM HADŽIĆ
I MAG. PSIH. MARIJOM GRANIĆ,
A SVOJU PRIČU BORBE S OVISNOŠĆU O DROGOM
ISPRIČALA NAM JE JEDNA STUDENTICA.**

OD OSJEĆAJA SREĆE DO SUICIDALNIH MISLI

Hoćeš i ti malo? Hajde, neće ti biti ništa ako samo probaš riječi su koje su mnogi čuli. Eksperimentiranje, značajelja, želja da se osjećaš prihvaćeno, bježanje od problema ili obične dosade, samo su neki od razloga zbog kojih će nakon tog pitanja uslijediti potvrđan odgovor. Radi se o konzumaciji droge, rastućem problemu kod mladih. Bilo da je riječ o lakšim ili pak težim drogama, konzumacija i ovisnost uvijek su zabrinjavajući. Rekreativno uzimanje droge ili konzumacija samo u društvu obično su samo početak. Konzumacija postaje sve češća, osjećaj postaje bolji, a mlađi se, i prije nego što shvate što se događa, nađu u začaranom krugu.

Sve više ljudi konzumira drogu, a prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, pandemija je povećala rizik od konzumacije droge. Smatra se da je u posljednjih godinu dana čak 275 milijuna ljudi konzumiralo drogu barem jednom. Istraživanja također pokazuju da sve više mladih smatra da kanabis nije štetan, a najviše zabrinjava činjenica da je Zagreb, iza Amsterdama, drugi grad u Europi po konzumaciji kanabisa.

Naime, Izvještaj bilježi da se u po-

sljednje 24 godine potencija kanabisa povećala čak četiri puta u pojedinim dijelovima svijeta, kao što se i postotak adolescenata koji su drogu smatrati štetnom smanjio za čak 40%, unatoč dokazima da je upotreba kanabisa povezana s raznim zdravstvenim i drugim štetama, posebno među redovitim dugotrajnim korisnicima.

No, kanabis ne samo da se i više koristi, nego postaje koncentriraniji, odnosno više štetan. Prema Izvješću, postotak Δ9-THC – glavne psihoaktivne komponente u kanabisu – porastao je s oko 6% na više od 11% u Europi između 2002. i 2019., a oko 4 do 16% u Sjedinjenim Državama između 1995.-2019., dok se postotak adolescenata koji su kanabis smatrali štetnim smanjio za 40 posto u Sjedinjenim Državama i za 25 posto u Europi. Što više, većina zemalja izvjestila je o porastu upotrebe kanabisa tijekom pandemije.

Pandemija i potres dva su stresora koja su zasigurno pridonijela rastu konzumacije droge, a s većim brojem ljudi koje konzumiraju drogu, ona je sve dostupnija. Adrijana Hadžić, mag. act. soc. i stručna savjetnica u Pragmi iza sebe ima godine rada iskustva s

mladima koji se bore s poteškoćama te s onima koji se bore s ovisnošću o drogama, izdvaja da je pandemija donjela i jednu pozitivnu stranu, a to je da je liječenje utemeljeno na znanosti postalo dostupnije ovisnicima.

Da se u ovisnička iskustva ulazi poprilično rano, već u srednjoj školi, potvrdila nam je magistrica psihologije Marija Granić iz udruge Pragma, a za najčešće razloge navodi dosadu i znatiželju uz poprilično velik utjecaj društva. Na svojoj koži je to osjetila i studentica koju ćemo za potrebe ovog članka nazvati Klara (njezini pravi podaci poznati su redakciji). Njezina priča s drogom započela je jako rano, sa svega 14 godina. Drogu je konzumirala godinama, a tek kada se uspjela maknuti iz začaranog kruga shvatila je da je zapravo bila ovisna.

IMALA SAM OSJEĆAJ KAO DA SAM SRETNA PO PRVI PUT

Sve je započelo bezazlenu, u društvu. Klara je na ljeto između osnovne i srednje škole probala marihuanu, a kasnije sa 16 godina kokain, speed, MDMA, bombone i gljive. Na prvo pitanje želi li probati, dala je potvrđan odgovor pa kaže da je bilo to.

„Meni se to odmah svidjelo jer sam bila jako depresivna i tužna tada, ali sam se svim silama trudila to sakriti od drugih i droga mi je pomogla da se osjećam bolje i sretnije“, kaže Klara pa objašnjava: „Imala sam osjećaj kao da sam sretna prvi put i bilo mi je jako teško pustiti taj osjećaj.“

Kaže kako je u četvrtom srednje dolazila u školu pod utjecajem droge, a marihuanu je konzumirala svaki dan. Kao najgore razdoblje istaknula je prvu godinu fakulteta, izlazila je sva-

kim danom od srijede do nedjelje i potpuno zanemarila fakultet pa je morala ponavljati nekoliko kolegija. Da je mladima droga dostupna i sama nam je potvrdila: „*Do droge se s vremenom dolazi sve lakše. Pogotovo ako si cura, ljudi te uglavnom stalno nude s drogom.*“

Kasnije je sve manje osjećala pozitivne osjećaje, a umjesto njih navrali su negativni. Adrijana Hadžić upozorava da se uslijed konzumacije anksioznost povećava, a mogu se javiti i depresivni poremećaji pa čak i suicidalne misli.

„Najgore mi je bilo u glavi. Imala sam suicidalne misli svaki dan i mrzila sam sebe i svoj život. Bilo me sram što postojim i što sam svojim ponašanjem priuštila ljudima oko sebe“, priznaje nam Klara i kaže da je tu bilo svega, a ponekad bi plakala po cijeli dan.

Mag. act. soc. Hadžić kaže da fizičke posljedice uvijek prate psihičke, a Klarin slučaj to nažalost i dokazuje.

„Imala sam možda 50-ak kila i izgledala sam kao kost i koža. Menstruacije su mi postajale toliko jake da sam redovito morala na hitnu, a uništilo mi se i probavni sustav zbog čega sam jako teško počela podnositi hranu. Razvila sam i anemiju koje se danas nisam riješila.“

DA SU ZNALI KOLIKO SE ČESTO DROGIRAM, MOŽDA BI POKUŠALI NEŠTO NAPRAVITI

Klara se svojeg ponašanja nije sramila, prijatelji su za njezinu konzumaciju droge znali, neki su se drogirali zajedno s njom, a neki su samo načuli.

„Obitelj je počela shvaćati s vremenom, ali nisu intervenirali jer su živjeli svoje živote”, objašnjava nam pa ističe da je otac često poslovno putovao, bio bi odsutan i po mjesec dana, a majku je nažalost izgubila sa samo 13 godina.

Magistra socijalnog rada Hadžić objašnjava kako ovisnici često imaju površne i nestabilne odnose u okolini, a ovisnost dovodi i do poteškoća u komunikaciji s članovima obitelji i bliskim osobama.

„Posljedice su kako za osobu tako i za njezin uzak krug ljudi ogromne i teške. Ovisnost najčešće izjeda osobu i uništava njezin emocionalni svijet.”

Klara kaže da je jednog dana jednostavno došlo do točke pucanja te da je doživjela živčani slom, a sve je primijetila njezina teta koja joj je preporučila psihijatricu. Pomoć je prihvatala jer gore od trenutnog nije moglo biti. Sa psihijatricom je radila svakodnevnu terapiju, a kaže da su zaista imale uspona i padova.

„Bila je točno ona osoba kakva mi je trebala u tom trenutku života da shvatim neke stvari”, govori Klara o svojem iskustvu terapije.

Ovisnici se nose s osudama i stigmom, a prave probleme doživljavaju kada se želete zaposliti.

Socijalna radnica Hadžić ističe da osobe koje se bore s ovisnošću teško same pristupaju u centre u kojima traže pomoć.

„Ovisnici koji dođu pretežito uvijek kažu kako nemaju problem. Niti jedan ovisnik neće doći i reći ja sam ovisnik i trebam pomoć.”

Kao mnogi drugi ovisnici, Klara nije

shvaćala da je zaista ovisna.

„Nakon što sam se maknula iz okoline i prestala koristiti droge tek sam tada shvatila da način na koji sam živjela nije bio normalan.”

KAKO POTRAŽITI POMOĆ?

Mnoge mlade ovisnike je strah potražiti pomoć i napraviti korak koji bi im mogao spasiti život. Naša su-govornica Adrijana Hadžić ističe da u udruzi Pragma rade na osnaživanju ovisnika i pomažu im prihvatići odgovornost da su oni ti koji biraju put za sebe. Ovisno o samoj situaciji, Hadžić ističe da se prvo vrši procjena stanja da se vidi što je korisniku potrebno – je li riječ samo o potrebi za suzbijanjem uzroka koji osobu tjeraju u svijet ovisnosti ili je nužno liječenje.

„Ukoliko se, primjerice iza ovisnosti radi o nekim drugim psihološkim problemima ili je potrebno jačati rezilijentnost kod korisnika čime bi se onda ujedno suzbilo ovisničko ponašanje, tada je moguće da će savjetodavni proces kroz savjetovalište za mlade biti dovoljno djelotvorna pomoć”, objašnjava nam.

Ipak, ukoliko je ovisnost uznapredovala, korisnika upućuju na liječenje uz savjetovanje, a često im se obraćaju i mlađi kojima je potreban odlazak u komunu čega se često boje.

„Strah ih je što će se tamo s njima dogoditi, jesu li dovoljno jaki/uporni da izdrže, hoće li imati kamo se vratiti, imati prijatelje i slično”, ističe.

Liječenje ovisnika provodi se programima koji uključuju individualnu psihoterapiju, farmakoterapiju, grupe psihoterapijske programe i metode samopomoći. Hadžić naglašava da je na savjetovanju u Pragmi prvi

korak razgovor i pronalazak pomoći te ističe kako je pristup uvijek individualiziran.

OVISNOST JE MOGUĆE PREKINUTI, ALI REINTEGRACIJA U DRUŠTVO DONOSI NOVE PROBLEME

Iako joj je i samoj u nekim trenucima činilo da ne postoji izlaz iz situacije u koju se dovela, Klara se uspjela izboriti protiv ovisnosti. Njezin slučaj, iako zabrinjavajući, nije bio toliko težak da bi potražila pomoć u vidu rehabilitacije ili odlaska na bolničko lijeчењe.

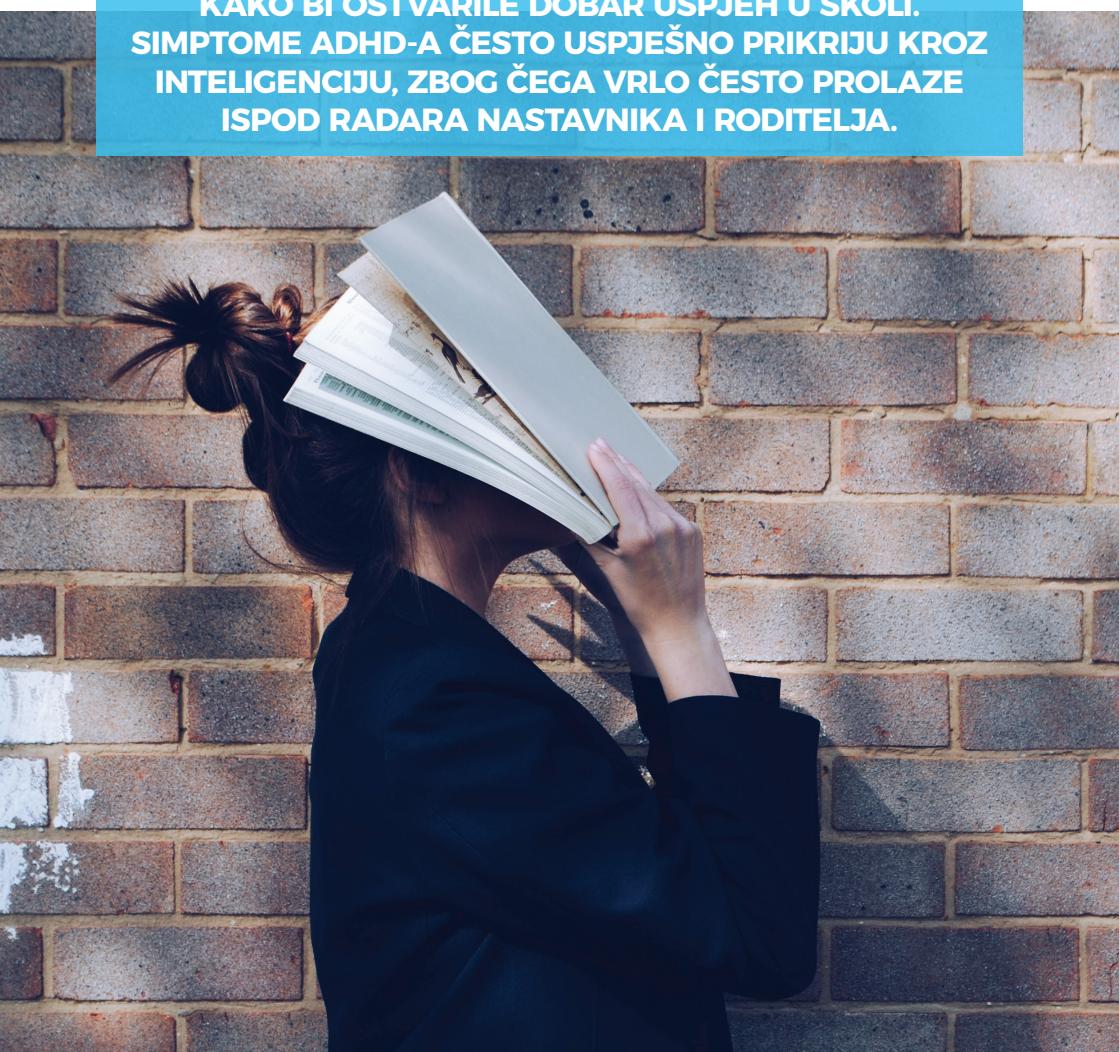
Psihologinja Granić objašnjava da je ovisnost uvijek moguće prekinuti pa makar proces bio dugotrajan. Ipak, što ovisnost duže traje, to je oporavak teži i dugotrajniji. No, borba reintegracije u društveni sustav počinje tek nakon pobjede u bitci s ovisnošću. Ovisnici se nose s osudama i stigmatom, a prave probleme doživljavaju kada se žele zaposliti.

„Još uvijek u Hrvatskoj nismo spremni ‘oprostiti’ prošlost i pružiti drugu priliku bez ikakvih uvjeta ili bez fige u džepu. Naime, velik se dio ovisnika vraća ovisničkim navikama upravo zbog izostanka podrške društvene sredine”, naglašava socijalna radnica Hadžić.

Zdravka Jukić

DJEVOJČICE KOJE NEMAJU TIPIČNE SIMPTOME HIPERAKTIVNOSTI NEVIDLJIVE SU JER OBičNO IMAJU VRLO DOBRO PONAŠANJE U ŠKOLI. IAKO IM JE ZBOG POREMEĆAJA OTEŽANO UČENJE I OBAVLJANJE ŠKOLSKIH OBVEZA, TAKVE DJEVOJČICE OBičNO ULAŽU VIše VREMENA U UČENJE I PISANJE ZADAĆE KAKO BI OSTVARILE DOBAR USPJEH U ŠKOLI. SIMPTOME ADHD-A ČESTO USPJEŠNO PRIKRIJU KROZ INTELIGENCIJU, ZBOG ČEGA VRLO ČESTO PROLAZE ISPOD RADARA NASTAVNIKA I RODITELJA.

ADHD KOD DJEVOJČICA I DJEVOJAKA

Treskanje nogama, kuckanje po stolu, *fidget spinneri*, nekontrolirano pričanje, hiperaktivnost – sve su to tipični simptomi ADHD-a koje najčešće vidimo u medijima, najčešće kod dječaka koji skaču po zidovima, te roditelje i učitelje dovode do čupanja kose iz frustracije. Poremećaj deficita pažnje i hiperaktivnog ponašanja najčešće se povezuje s problematičnim dječacima i asocira s neuobičajenim ili neželjenim ponašanjem.

Djecu s ADHD-om smatra se noćnom morom učitelja i nastavnika jer se ne uklapaju u model savršenog učenika, a u porastu je i broj slučajeva jer se poremećaj pažnje uočava kod sve većeg broja djece. Isti taj stereotip hiperaktivnosti ima i drugačiji učinak, jer dominacija tipičnih simptoma u medijskom prikazu ovog poremećaja znači da djeca s drugim poteškoćama koje proizlaze iz ADHD-a teže dolaze do dijagnoze i pomoći.

ŠTO JE ADHD?

Poremećaj deficita pažnje i hiperaktivnog ponašanja može se ma-

nifestirati kroz vrlo šarolik spektar simptoma. Neki od njih su problemi percepcije kao što je loše crtanje geometrijskih likova, loša procjena prostornih dimenzija, vještine crtanja koje ne odgovara dobi, specifični neurološki znakovi poput slabijeg govora, nespretnosti i loše koordinacije, gubljenja koncentracije i govornih nepravilnosti.

SIMPTOMI - VIDLJIVI I NEVIDLJIVI

ADHD se manifestira i kroz poremećaje u motoričkim funkcijama te kroz probleme u školi kao što su razlikovanje zvučnih podražaja, učestalitički i grimase, usporenost i neorganizacija u radu, problemi u čitanju, računanju i pisanju. Simptomi mogu biti vidljivi i kod navika spavanja – ADHD može dovesti do lakog umaranja, udaranja i škripanja Zubima u snu, nepravilnog spavanja, trzanja u snu. Osim toga, brojni se simptomi pokazuju i na misleno-emocionalnom spektru – osobe s ADHD-om često imaju poteškoće pri apstraktnom i organiziranom razmišljanju, mogu biti impulzivni i eksplozivni, teže

pamte te su skloni učestaloj perseveraciji (Hrelja-Bećirspahić i Nakić) odnosno hiperfokusu – stanju iznimne ustrajnosti u aktivnosti koja im je zaokupila pažnju. Iako se problemi u društvenim odnosima obično pripisuju drugim poremećajima, i osobe s ADHD-om mogu imati brojne probleme pri socijaliziranju pa tako mogu biti vrlo osjetljivi ili pak agresivni, izazivati druge ili dirati, loše procjenjivati društvene odnose, vrlo često mijenjati ponašanje i raspoloženje ili pak biti antisocijalni. Popis simptoma stvarno je dug te se kod svake osobe poremećaj deficit-a pažnje i hiperaktivnosti može manifestirati na različit način, ovisno o izraženosti problema.

Medijski naslovi u kojima se o djeci s ADHD-om govori kao o epidemiji ADHD-a ili u kontekstu pretjeranog dijagnosticiranja doveli su i do stigmatizacije osoba koje pate od tog poremećaja.

Prema Kocijan-Hercegovinji, ADHD se obično dijagnosticira kao jedna od tri podvrste tog poremećaja temeljem glavnih karakteristika. Prvi je i najpoznatiji – ADHD s impulzivnošću i hiperaktivnošću. Upravo su to ona djeca koja ne mogu mirno sjediti, vrpolje se, teško kontroliraju govor i upadaju drugima u riječ. Imaju i problema u društvenim odnosima jer teže prepoznaju neverbalnu komunikaciju. ADHD s pomanjkanjem pozornosti uglavnom se manifestira kroz teškoće u organizaciji, lako skretanje s toka misli i gubljenje u njima – sanjarenje, gubljenje stvari, teže praćenje uputa i završavanje zadataka. Treći tip, ADHD s kombiniranim karakteristikama, manifestira se kroz simptome obje gore navedene podvrste.

RAŠIRENOST ADHD-a

Medijski naslovi u kojima se o djeci s ADHD-om govori kao o epidemiji ADHD-a ili u kontekstu pretjeranog dijagnosticiranja doveli su i do stigmatizacije osoba koje pate od tog poremećaja. Šale o djeci koja trebaju *chill pills* i previše gledaju u mobilne telefone obeshrabruju djecu i mlade od traženja pomoći i terapije.

Iako se govori o navodnoj epidemiji ADHD-a, studija koju je objavio American Journal of Psychiatry kroz analizu više od 9 tisuća dokumenta i 303 studije pokazala je da udio ADHD-a u populaciji varira od manje od 1 posto pa sve do 5,29 posto stanovnika, ovisno o vremenskom i prostornom kontekstu dijagnoze. Iako se o ADHD-u često govori i kao o američkoj uvoznoj bolesti, analize su pokazale kako ne postoji značajna razlika u broju dijagnoza između Europe i Sjeverne Amerike, te kako je jedina razlika zabilježena u Africi i na Bliskom Istoku.

IMA LI ADHD UZROK?

Još uvijek nije poznat točan uzrok ADHD-a. Neki stručnjaci smatraju kako je u pitanju kemijska neravnoteža mozga, drugi pak misle kako je to zapravo genetsko pitanje. Postoje i drugi rizični čimbenici kao što je pušenje ili konzumacija alkohola u trudnoći, prijevremeno rođenje i slično, povezani s pojavom ADHD-a.

Bitno je istaknuti kako porast u broju dijagnosticiranih slučajeva poremećaja pozornosti s hiperaktivnošću nije rezultat epidemije već posljedica većeg razumijevanja i senzibilizacije stručnjaka.

NEVIDLJIVE DJEVOJČICE S ADHD-om

ADHD kod djevojčica dijagnostičari se u mnogo manjem udjelu nego kod dječaka i kod velikog broja žena ostaje nedijagnosticiran do srednje životne dobi. Djevojčice koje nemaju tipične simptome hiperaktivnosti nevidljive su jer obično imaju vrlo dobro ponašanje u školi. Iako im je zbog poremećaja otežano učenje i obavljanje školskih obveza, takve djevojčice obično ulažu više vremena u učenje i pisanje zadaće kako bi ostvarile dobar uspjeh u školi. Simptome ADHD-a često uspješno prikriju kroz inteligenciju, zbog čega vrlo često prolaze ispod radara nastavnika i roditelja.

Djevojčice koje u ranijoj dobi dođu do dijagnoze ADHD-a obično su ekstremni slučajevi ili imaju simptome sa spektra impulzivnosti i hiperaktivnosti. Iako se prije smatralo kako je omjer slučajeva ADHD-a kod muškaraca i žena oko 16:1, novija istraživanja pokazuju kako je realna slika zapravo bliža omjeru 2:1. Manjem broju dijagnoza kod žena doprinosi i sličnost simptoma ADHD-a i drugih poremećaja kao što je anksioznost ili depresija, zbog čega može doći i do krivih dijagnoza i netretiranja pravog uzroka problema.

Djevojčice i djevojke koje imaju poremećaj pažnje često se opisuje kao osobe s glavom u oblacima, sramežljive, anksiozne ili plahe.

Kod djevojčica s poremećajem hiperaktivnosti može se raditi o djeci koja su vrlo živahna, vole naredjivati te su sklona opasnom i rizičnom ponašanju. Drugi simptomi mogu biti nezrelost, loše čitanje socijalnih situacija ili problemi s uklapanjem

u društvo. Brojna su svjedočanstva žena koje su tek nakon izlaska iz sustava obrazovanja otkrile da imaju ADHD, iako su tijekom života imale tipične simptome. Često započinjanje novih projekata ili aktivnosti bez završavanja prethodnih, često kašnjenje i gubljenje stvari, hiperfokusiranje na stvari koje ih zanimaju, loše snalaženje u društvenim signalima i osjećaj kao da stalno pokušavaju uloviti sve što svakodnevni život od njih zahtjeva neke su od tipičnih ADHD-ovskih karakteristika koje se ne prepoznaju na vrijeme.

Jedna 23-godišnja studentica svoje je iskustvo s poremećajem pozornosti opisala ovako:

„Kao da mi je mozak piši-briši ploča s koje mi se svako malo izbriše sve što moram obaviti taj dan.“

Druga je pak sugovornica rekla da se zbog inteligencije uvijek odlično snalazila u školi i na fakultetu, no njezin je privatni život uvijek bio kaotičan. Od prijateljskih odnosa (*Trudim se, ali mislim da zaboravim odgovoriti ljudima na poruke u barem 80 posto slučajeva*), impulzivnosti pri kupovini pa do kućanskih obveza (*Mama je moju sobu uvijek opisivala kao 'kreativni nered'*), djevojke i žene s poremećajem pozornosti obično se teško nose s problemima koji donosi svakodnevni život.

Nadređeni u poslovnom svijetu i životni partneri žena s ADHD-om često nemaju puno razumijevanja za ono što ih muči. Ono što je nekima prirodno kao što je zatvaranje vrata kuhinjskih ormarića, gašenje svjetla i slične sitnice, osobama s ADHD-om predstavlja izazov jer je pri trenutku napuštanja prostorije njihov mozak već deset koraka unaprijed.

MISLIM DA IMAM ADHD. ŠTO SADA?

Problematika mentalnog zdravlja u Hrvatskoj i okolnim zemljama još uvijek je tabu-tema. Dok najveće svjetske korporacije svojim zaposlenicima daju slobodne dane za odlazak na psihoterapeuta ili im plaćaju troškove terapije, ovdje se mnogi boje otici psihologu ili psihijatru kako im to ne bi ostalo u medicinskom kartonu.

Stigma povezana s mentalnim zdravljem ne bi nas smjela obeshrabriti od brige o vlastitoj dobrobiti, bez obzira na to što o tome misli mamina sestrična iz drugog koljena ili susjeda koja s prozora nadzire događanja u kvartu.

Ako misliš da neki od navedenih simptoma opisuju tvoju svakodnevnicu, možeš se obratiti svom obiteljskom liječniku kako bi te uputio na daljnje pretrage, otici kod privatnog terapeuta, ili u neki od centara ili savjetovališta udruga ili fakulteta. Većina mjesaca ima i poliklinike za zaštitu dece i mladih.

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet jedno je od takvih mjesaca izvan standardnog zdravstvenog sustava. ERF-ov Nastavno-klinički centar pacijente naručuje bez uputnice obiteljskog liječnika, a studenti ostvaruju 50 posto popusta na njihove već pristupačne dijagnostičke usluge. Osim što možeš dobiti dijagnozu, možeš pomoći studenticama i studentima ERF-a da steknu vrijedno iskustvo u radu s pravim pacijentima u suradnji sa stručnjacima. Rade s djecom i odraslima, a više o njihovim uslugama i naručivanju dostupno je na web-stranici centra.

Osim toga, besplatno savjetovanje nude brojni centri i udruge kao što je Pragma, čija je vizija ostvarivanje društva socijalne pravde i jednakih sansi u kojem pojedinci, obitelji i zajednice suradnički djeluju. U Hrvatskoj djeluje i udruga Budjenje, posvećena podizanju svijest i razumijevanju ADHD-a. Na svojoj web-stranici imaju mnogo korisnih članaka i savjeta za nošenje s ADHD-om, između ostaloga o odraslima i o djevojčicama s ADHD-om.

Postoje brojne online zajednice u kojima se okupljaju osobe s ADHD-om, a jedna od zajednica posvećenih žena-ma je subreddit [/r/adhdwomen](https://www.reddit.com/r/adhdwomen) koji broji gotovo 78 tisuća članica. Ovo naravno nije jedina zajednica žena s ADHD-om – postoji veliki broj Facebook i forumaških grupa vezanih uz život s ADHD-om, a neke od njih orijentirane su prema ženama.

Na putu prema dijagnozi je važno zapamtiti kako je dijagnozu ADHD-a i lijekove moguće dobiti od psihijatra, psihologa ili neurologa, no samo psihijatri mogu provoditi terapiju ili savjetovanje pacijenata.

Vanessa Lošić

**KAKVO JE STVARNO
STANJE NA HRVATSKOM
TRŽIŠTU RADA KADA
GOVORIMO O OSOBAMA
S INVALIDITETOM,
S KAKVIM SE
PROBLEMIMA SUSREĆU,
IMAJU LI PODRŠKU
KOLEGA, ALI I DRŽAVE
TE KAKVA SU NJIHова
ISKUSTVA I SAVJETI?**

„POTREBNO JE SUSTAVNO OSNAŽIVATI OSOBE S INVALIDITETOM TE IH POTICATI NA OBRAZOVANJE I RAZVOJ KARIJERE”

Iako se često kaže kako nije sve u novcu, zaposlenje i stabilne finan- cije ipak su ključan faktor za stabilan i pristojan život, ali i ispunjenje život- nih snova i planova svake osobe.

Kako bi osigurali svoju egzistenciju i pokrili danas posebno visoke troško- ve života, brojne osobe s invalidite- tom, koje su u lošijoj startnoj poziciji prilikom traženja posla nego većina populacije, u potrazi su za poslom ili već rade. I iako društvo i država u posljednje vrijeme postaju sve svjesniji problema i zapreka s kojima se osobe s invaliditetom svakodnevno susre- ču, i dalje je ostalo još puno mjesta za napredak.

U samim procesima zapošljavanja, ali i rada u konačnici, potrebno je dosta prilagodbe i razumijevanja sa svih strana kako bi postigli što bolje rezultate. Potencijal je u tom smislu danas veći nego ikada, s obzirom na veliki nedostatak radnika s kojim se u posljednje vrijeme hrvatski po- slodavci susreću, najviše izazvanim

velikim iseljavanjem, ali i određenim gospodarskim rastom u posljednje vrijeme.

Kakvo je stvarno stanje na hrvat- skom tržištu rada kada govorimo o osobama s invaliditetom, s kakvim se problemima susreću, imaju li po- dršku kolega, ali i institucija države te kakva su njihova iskustva i savjeti općenito?

Ivona Šeparović, novinarka i akti- vistica, kaže kako joj nije bilo teško pronaći posao, ali to uglavnom može zahvaliti vrijednom iskustvu koje je dobila dugogodišnjim aktivnim vo- lontiranjem u raznim udrugama, pre- venstveno u udruzi Zamisli, čiji je cilj promicanje kvalitetnog obrazovanja mladih s invaliditetom.

„Godinu nakon početka studiranja uključila sam se u rad udruge Zamisli kao volonterka i dobila priliku testirati znanje dobiveno na faksu na praktičan način. U medijima sam go- vorila o projektima udruge Zamisli, a

učila sam i pisati projekte. Svidjelo mi se zagovaranje i željela sam doprinijeti tome da se o svakodnevici osoba s invaliditetom izvještava iz prve ruke. Nakon studija odradila sam stručno ospozobljavanje u drugoj udruzi civilnoga društva, a po njegovom isteku, zaposlila sam se najprije u Udruzi Zamisli, a onda i u Savezu SUMSI. Nije mi bilo teško, a mislim da je to zato što sam tijekom studija volontirala i stekla vrlo vrijedno iskustvo”, kaže nam Ivona.

Poteškoća sa zaposlenjem nije imala ni Ivana Pašić koja ističe kako se sve može postići uz dobru suradnju radnika i poslodavca. Svoje je prvo zaposlenje stekla preko projekta Iskustvo zlata vrijedi. Radi se o projektu koji spaja poslodavce sa studentima s invaliditetom i studentima slabijega materijalnog statusa, s ciljem omogućavanja prakse radi lakšeg zapošljavanja u budućnosti.

„Za svoje iskustvo s radom mogu reći da je veoma zadovoljavajuće. Posao sam pronašla još kao studentica preko projekta Iskustvo zlata vrijedi. Zapravo je to bilo zamišljeno kao studentska praksa za studente s invaliditetom, koja bi im otvorila vrata u svijet rada, a za projekt sam saznaла preko jedne udruge koja se bavi pitanjima studenata s invaliditetom i mlađih općenito, koja je i sama bila partner na tom projektu. Ta praksa je trajala kroz moju apsolventsку godinu na fakultetu, nakon čega su mi u tvrtci ponudili posao, e vovo radim tamo i danas, skoro osam godina kasnije”, govori nam Ivana.

Za razliku od njih, Fabijan Ferara nije imao toliko sreće u potrazi za poslom.

„Trenutno nisam zaposlen, ali sam u aktivnoj potrazi za poslom. Za sada

sam bio na nekolicini razgovora za posao, ali bezuspješno.”

Jedni od problema s kojima se osobe s invaliditetom najčešće susreću tiču se neprilagođene infrastrukture i neadekvatnih arhitektonskih rješenja, kako u zgradama u kojoj obavljaju rad, tako i na javnim površinama i prometnicama kojima se služe za putovanje na posao.

U Hrvatskoj se pri projektiranju objekata i prometnica nažalost često nije razmišljalo o potrebama osoba s invaliditetom za prilagođenim pristupom njima. Zbog toga se osobe s invaliditetom ponekad znaju naći u neugodnim situacijama ili budu uskraćeni za potencijalno zaposlenje.

Iako u Hrvatskoj postoji mogućnost državnog sufinanciranja prilagodbe poslovnih objekata kako bi oni bili dostupni svima, to se često ne koristi jer su poslodavci neupućeni u takve opcije ili jednostavno nemaju želje za provedbom takvih postupaka i zahvata. Još jedan problem koji naši sugovornici ističu svakako je i nedostatak osobnih asistenata uzrokovani nedostatnim definiranjem njihovih prava, kao i lošim uvjetima rada poput niskih plaća, rada na određeno, rada na pola radnog vremena i slično. Osobama s invaliditetom asistenti su od ključne važnosti kako bi mogli neometano obavljati svoje najosnovnije dnevne procese i olakšavaju ih. U budućnosti bi osobama s invaliditetom svakako mogao koristiti i danas sve zastupljeniji rad od kuće, odnosno rad preko raznih online platformi i programa, što bi eliminiralo problem infrastrukture, ali i učinilo ih neovisnijima.

Ivana kao najveće probleme ističe one infrastrukturne prirode.

„Najčešće prepreke s kojima sam se susretala bile su one arhitekton-ske jer mi je, kao osobi koja se kreće uz pomoć dva četveronožna štapa, potrebna pomoć pri stepenicama i slično. Zbog toga odlazak na neki događaj zahtijeva detaljnu pripremu i planiranje, no uz otvorenu komunikaciju sve to je moguće prevladati”, govori nam.

Unatoč tomu što nije zaposlen, Fabijan se i na razgovorima za posao znao suočavati s nekim preprekama.

„Jedna od poteškoća s kojom sam se susreo je nepristupačnost prostora gdje su se održavali razgovori za posao, u tolikoj mjeri da sam jedva pristupao nekim razgovorima. Imam sreću u nesreći što se fizički mogu dignuti iz kolica i hodati jedno kraće vrijeme što mi daje mogućnost da prebrodim te neke prepreke. Samo mogu zaključiti da neke osobe s invaliditetom koje su trajno u kolicima neće nažalost moći pristupiti nekim prostorima gdje se održavaju razgovori zbog manjka prilagođenosti.”

Naši sugovornici kažu kako postoji određena potpora i pomoć od strane države poput kvota za zapošljavanje i pomoći od 1500 kn, ali da je to i dalje daleko od dovoljnoga te da postoji još puno prostora za napredak.

Ono što također može biti od velike pomoći osobama s invaliditetom u njihovom radu, a posebice u počecima, jest i susretljivost te razumijevanje kolega o njihovim potrebama. O svojim su kolegama naši sugovornici imali samo riječi hvale.

„Zaista, mogu reći da su mi i iskustva s nadređenima i s kolegama samo pozitivna. U svom radu, kroz dosadašnje godine, imala sam sreću i na-

ilazila na razumijevanje i podršku u svakom smislu te riječi”, kaže nam Ivana.

Počeci na tržištu rada, a posebice i prvi radni dani, izazovni su i teški za sve mlade ljude, a to je često i izraženije kod osoba s invaliditetom zbog raznih sustavnih, ali i arhitektonskih prepreka s kojima se susreću.

Stoga su nam naši sugovornici dali par savjeta kako si olakšati te početke i postati uspješniji u traženju posla.

Ivana Pašić smatra kako je ključ uspjeha upornost, ali i aktivnost te uključenost osoba s invaliditetom u društvo.

„Budući da znam da je pozitivnih primjera poput mog vezano uz zapošljavanje osoba s invaliditetom, nažalost, još uvijek premalo, želim im strpljenja i upornosti, jer upornost se uvijek na kraju isplati. Neka ulazi u svoj rast i razvoj, i uključe se aktivno u život zajednice, neka se čuje i njihov glas, jer jedino na taj način se boljatik može i postići”, kaže nam Ivana.

Fabijan Ferara, kaže kako se on u svojoj potrazi za poslom najviše oslanja na transparentnost i otvorenost prema poslodavcu, ali ističe i važnost određivanja vlastitih interesa.

„Najvažnije je da si osobe iskriliziraju koje su im točno interesne zone i čime se točno žele u životu baviti. Bilo bi isto tako dobro da se posavjetuju sa nekom od druga koja im može pomoći pri pronalaženju poslova koja su prilagođena za osobe sa invaliditetom. Jedna od stvari koju sam ja osobno primjenjivao je da bih na zamolbama za posao transparentno objasnio svoj invaliditet i

što on točno uključuje tako da se na razgovoru za posao poslodavac ne iznenadi, nego da bude upoznat s mojim mogućnostima."

Ivona Šeparović najviše je naglasila stjecanje vještina i iskustva preko volontiranja, stalnu edukaciju i obrazovanje te čvrst fokus.

„Moj savjet osobama s invaliditetom koje još studiraju je volontirajte. Volontiranje će vam proširiti vidike i pomoći da realno sagledate za što ste uistinu sposobni. Osobama s invaliditetom koji traže posao, moj savjet je: educirajte se što više. Pronadite način da se bavite stvarima koje vas uistinu zanimaju i ne fokusirajte se na izazove nego na rješenja. Većina osoba s invaliditetom može više nego li u prvom trenutku misli. Zato ne gledajte predaleko, nego se fokusirajte na ono što možete učiniti danas i - krenite!”

Ante Milković

**DEPRESIJA I ANKSIOZNI POREMEĆAJ DVA
SU GORUĆA SVJETSKA PROBLEMA, A PREMA
PODACIMA HZJZ-A MENTALNI POREMEĆAJI DRUGI
SU UZROK HOSPITALIZACIJA U HRVATSKOJ.
S MAG. PSIH. MARIJOM GRANIĆ IZ UDRUGE PRAGMA
RAZGOVARALI SMO O POTEŠKOĆAMA S KOJIMA
SE OSOBE SA PSIHOLOŠKIM POREMEĆAJIMA
SUSREĆU PRILIKOM TRAŽENJA POSLA.**

ANKSIOZNOST, DEPRESIJA I POTRAGA ZA POSLOM: „RAZGOVOR ZA POSAO NE MOGU NI ZAMISLITI”

Nemorno listanje oglasnika, kontaktiranje prijatelja i bivših kolega, slanje otvorenih molbi, razgovori i testiranja. Proces je to traženja posla, za većinu razdoblje puno stresa, a za neke noćna mora. Kako tražiti posao kada ti se ne da ustati iz krebeta? Kako napisati motivacijsko pismo ako u sebi ne možeš pronaći ni najmanju trunku motivacije? Kako na razgovoru za posao oduševiti budućeg šefa ako sam ne vjeruješ u sebe? Neka su to od mnogih pitanja osoba koje pate od depresije i anksioznog poremećaja, a nalaze se pred izazovom traženja posla.

Depresija i anksiozni poremećaj dva su goruća svjetska problema, a prema podacima HZZJ-a mentalni poremećaji drugi su uzrok hospitalizacija u Hrvatskoj. Udruga Životna linija upozorava da se prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije u Hrvatskoj s depresijom bori čak 200 tisuća ljudi, a stopa smrtnosti zbog samoubojstva u Hrvatskoj viša je od prosječne stope u Europskoj uniji. Re-

zultati istraživanja u Velikoj Britaniji svjedoče tomu da je tijekom razdoblja izolacije zabilježen trostruk rast broja osoba koje se bore sa simptomima depresije i anksioznosti.

Ako se do sada niste sreli s nekim
tko boluje od ovih poremećaja,
šansa da u budućnosti ipak
hoćete sve je veća.

Nesigurnost, neizvjesnost i nepredvidljivost, tri su riječi kojima većina ljudi može opisati godinu iza nas, a koja je u naše živote donijela velike promjene. Promjene su to na koje nisu svi isto reagirali, a ogromna količina stresa utjecala je na psihičko stanje ljudi. Svjetska zdravstvena kriza u nama je probudila osjećaj bespomoćnosti i beznađa, a u novo normalno vraćamo se s većim brojem pojedinaca koji se bore s psihičkim poteškoćama.

„Stresne okolnosti koje ponekad mogu nadići sve naše psihološke kapacitete na razne načine utječu na čovjeka”, objašnjava nam magistra

psihologije Marija Granić iz udruge Pragma koja je o psihičkim poteškoćama mlađih govorila na radionici u sklopu projekta SIMS- socijalna inkluzija mlađih kroz Studentski.hr koji provodi Centar za razvoj mlađih u suradnji s udrugom Pragma. Mag. psih. Granić također upozorava da i oni koji se još uvijek nisu susreli s psihičkim poteškoćama osobno ili u svojoj okolini, ne mogu biti sigurni da će ih to potpuno zaobići.

GUBITAK INTERESA

Ostvariti se na poslovnom putu i biti uspješan san je mnogih, ali za pojedince to je svakako teško dostići jer oni sanjaju normalnu svakodnevnicu. Jačina i simptomi depresije razlikuju se od osobe do osobe, a ukoliko se ne liječi u težim slučajevima može doći do ozbiljnih problema i tragičnih događaja. Ipak, simptomi poput osjećaja tuge, praznine, izolacije, otuđenosti, krivnje i manje vrijednosti mogu znatno utjecati na svakodnevnicu pojedinca.

„Ono što također definira depresiju je apatija, odnosno psihičko stanje bezvoljnosti, ravnodušnosti, potištenosti i gubitka interesa za stvari koje su osobu inače usrećivale”, kaže nam mag. psih. Granić pa potvrđuje opravdanu sumnju – Želja za radom često je odsutna kod depresivnih pojedinaca.

Naravno, s obzirom na stupanj i vrstu depresije od koje pojedinač boluje, neophodno je prvo rješavati primarne svakodnevne tegobe kako bi se osoba uopće mogla motivirati za određenu aktivnost poput traženja posla.

Sigurno ste i sami čuli za neke slučajeve gdje se nekoga okarakterizira kao lijenu osobu jer leži i spava po

cijele dane, a ima dvije zdrave ruke i noge. Možda se ta osoba bori sama sa sobom? Iako to ne mora biti slučaj, nije na odmet stvari pogledati iz druge perspektive. Svima se ponekad teško dignuti iz kreveta, zaokupljeni smo nekim mislima i brigama, želimo ostati u svojoj komfort zoni, a kod osoba kompleksnog psihičkog stanja taj je osjećaj znatno intenzivniji.

„Teško je prionuti na bilo kakvu aktivnost ako je depresija u pitanju, posebno na traženje posla koje zahtijeva izlazak iz svoje sigurne zone i suočavanje s nepoznatim okolnostima koje depresivnom pojedincu mogu samo pogoršati simptome”, objašnjava mag. psihologije Granić.

Oni koji boluju od depresije nažalost teže se nose s traženjem posla i radom općenito, ali nezaposlenost utječe na pogoršanje simptoma depresije, točnije može biti ozbiljan okidač za osobe koje pokušavaju pronaći posao, a susreću se samo s odbijenicama.

STRAH OD NEUSPJEHA

Pristupanje razgovorima za posao i raznim psihološkim testiranjima u svima budi određenu dozu napetosti i straha, ali za osobe koje se bore s poteškoćama poput anksioznosti to je znatno stresnije te izaziva veliku količinu straha i zabrinutosti.

„Osobe koje pate od anksioznih poremećaja često imaju izrazito negativne i loše misli o sebi i svojim sposobnostima, kao i pogreške u razmišljanju koje ih gotovo uvijek doveđu do negativnih scenarija”, dodaje mag. psih. Granić.

U anksiozne poremećaje ubrajaju se poremećaji različitog intenziteta te

ih je ponekad teško identificirati. Karakterizira ih velika količina nelagode, zabrinutosti, uplašenosti, napetosti i straha. U anksiozne poremećaje ubrajaju se panični poremećaji, razne fobije, ali i socijalna anksioznost, generalizirani anksiozni poremećaj te opsessivno kompulzivni poremećaj. Mag. psihologije Granić nas upozorava da ovi poremećaji različito utječu na želju za radom.

„U osnovi svega je negativno očekivanje i sklonost negativnom razmišljanju o sebi i trenutnoj situaciji zbog čega je želja za radom obično karakterizirana brojnim strahovima od neuspjeha, nesigurnim postupcima i uplašenosti.“

Nažalost, osobe koje boluju od anksioznosti radije će odustati od nečega što potencijalno vodi do negativnog ishoda nego se upuštati u za njih vrlo stresne situacije.

„Godinama radim isti studentski posao koji je zaista u redu, ali željna sam promjene, točnije novog posla koji bi me više ispunjavao“, započinje svoju priču studentica Katarina koja se godinama bori s anksioznosću, ali zbog straha od izlaska iz svoje sigurne zone ne trudi se pronaći novi posao.

Od početka studija nalazi se na istom radnom mjestu gdje je radna atmosfera za nju prihvatljiva, ali kolege ne znaju za psihičke poteškoće s kojima se nosi.

„Bojim se kako bih se snašla na novom mjestu, a razgovor za posao ne mogu ni zamisliti, trenutno se jako plašim ikakve promjene i nove situacije. Nažalost, sada se osjećam kao da se jednostavno nigdje drugdje ne

bih mogla uklopiti te mislim da bi me netko novi teško prihvatio. Inače se jako borim sa samopouzdanjem i lošim mišljenjem o sebi“, iskrena je Katarina.

Mag. psih. Granić ipak upozorava da nezadovoljstvo trenutnim poslom može stvoriti puno teže stanje nego što može privremena nezaposlenost.

Osobe zadužene za procjenu kandidata mogu kroz psihološka testiranja i razgovore za posao dobiti uvid u mentalno zdravlje kandidata te otkriti nose li se s određenim psihičkim poteškoćama. Mag. psih. Granić prepostavlja da se situacije poput odbijanja kandidata za posao koji imaju psihološke poteškoće zaista i događaju, ali o tome nema točnih podataka upravo zbog osjetljivosti teme. Teme poput psihičkog zdravlja i mentalnih poremećaja još uvek su dio tema o kojima se u Hrvatskoj rijetko priča, ali unazad par mjeseci ipak izlaze iz kategorije tabu tema, smatra mag. psih. Granić.

„Nedovoljno poznavanje ovih poremećaja, kao i manjak podrške u adekvatnom liječenju problema s mentalnim zdravljem, dovode do toga da ljudi radije ne ulaze u ovo područje nego da ga pokušaju razumjeti“, pojašnjava.

Iako pojedinci mogu biti izuzetno sposobni i inteligentni, nažalost postoji šansa da neće dobiti poslovnu priliku zbog svojih psihičkih poteškoća čega su i sami svjesni.

KAKO DO POMOĆI?

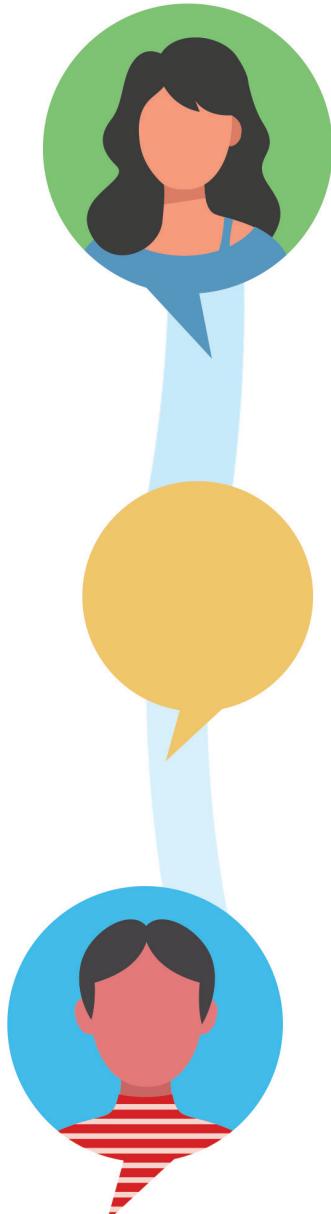
Depresija i anksiozni poremećaji nisu neizlječivi, a proces traženja posla bit će puno jednostavniji ako osoba prvo potraži pomoć.

„Ponekad je dovoljna samo psihoterapija kako bi se stanje držalo pod kontrolom, a ponekad je potrebno kombinirati i psihofarmakologiju”, savjetuje Granić i objašnjava da proces rješavanja poteškoća ne mora biti dugotrajan, već se koristi kako bi se stanje stabiliziralo i dalje moglo držati stabilnim.

Ako se borite sa psihičkim poteškoćama i smatrate da će vam biti potrebna stručna pomoć ili dodatna podrška neophodno je razmisliti o kontaktiranju stručnjaka koji vam mogu pomoći. Stručna pomoć mладимa, ali i svim građanima dostupna je na telefonskim linijama Hrvatske psihološke komore i Hrvatskog psihološkog društva. Ministarstvo pravosuđa izdalo je i popis institucija kojima se mladi mogu obratiti anonimno telefonski, ali i u individualnim psihoterapijama ili grupnim terapijama među kojima izdvajamo: Psihološki centar Tesa, Centar za zaštitu mentalnog zdravlja djece i mlađih, Plavi telefon, Hrvatski zavod za javno zdravstvo: Odjel za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti i Društvo za psihološku pomoć.

Pronaći posao zasigurno je izazov, ali nakon pronalaska, on će zasigurno osobi donijeti određene prednosti poput socijalizacije, finansijske stabilnosti, osjećaja napredovanja i uspjeha, novih mogućnosti za učenje i razvijanje vještina. Iako se nekad čini nemogućim, bolje sutra, uz pravovremenu pomoć i podršku, uvijek postoji.

Zdravka Jukić

Zašto Studentski.hr?

Portal Studentski.hr središnje je mjesto za sve studente iz cijele Hrvatske. Pokrenut je 2013. godine kao projekt dvojice studenata FER-a, a uz informacije većinom vezane uz studentski život, nudi mnoštvo raznolikog sadržaja u vidu studentskih poslova i oglasa, materijala za učenje, bazu svih studentskih institucija te mrežu studentskih udruga i projekata.

Danas Studentski.hr čini važan kanal za sve studente i mlade u Hrvatskoj i jedan je od najčitanijih medija za dobnu skupinu od 18 do 30 godina.

Ideja o pokretanju portala, koji je s vremenom postao središnji hrvatski studentski portal i jedan od najčitanijih portala za mlade, javila se u svibnju 2012. i od tada je preko nekoliko studenata Sveučilišta u Zagrebu aktivno radilo na realizaciji ovog složenog projekta, bilo u redakciji portala, u timu za marketing ili PR, za društvenu suradnju ili u nekom drugom timu.

Ideja o nastajanju portala Studentski.hr javila se zbog potrebe studenata za objektivnim informacijama koje se ne prilagođavaju interesnim skupinama i pritiscima trećih strana.

Od samoga početka mišljenja smo da informativni sadržaj moraju kreirati sami studenti te da je potrebno obuhvatiti cijelu hrvatsku akademsku zajednicu s posebnim naglaskom na sveučilišne centre kao što su Zagreb, Split, Osijek, Rijeka i ostali sveučilišni gradovi.

Cilj portala je otvoriti medijski prostor studentima i mladima u svrhu što objektivnijeg informiranja i pravovremenog reagiranja na pitanja i probleme mlađih.

Nakon više od devet godina djelovanja i preko 30 000 objavljenih članaka, portal Studentski.hr širi vrstu medijskog sadržaja. U sklopu projekta SIMS - Socijalna inkluzija mlađih kroz Studentski.hr, portal Studentski.hr napravio je prilagodbu 120 članaka za osobe s invaliditetom.

Pokrenut je i novi medij - Studentski.hr TV, koji okuplja one željne razgovora o svemu što zanima studente i mlade. Podcast Studentski.hr TV moguće je pratiti na YouTubeu, a sve informacije o portalu Studentski.hr i svemu što ekipa koja stoji iza portala priprema pratite i na društvenim mrežama: Facebooku, Instagramu, LinkedInu i Twitteru.

studentski.hr

Sadržaj na portalu **Studentski.hr**
možeš konzumirati čak i ako ne možeš čitati

BACI
UHO
NA
AUDIO
ČLANKE

studentski.hr

SIMS

Socijalna inkluzija mladih kroz studentski.hr

Europska unija
"Zajedno do fondova EU"

E S
UČINKOVITI
LJUDSKI
POTENCIJALI

Publikacija je nastala u sklopu projekta SIMS – Socijalna inkluzija mladih kroz Studentski.hr koji udruga Centar za razvoj mladih provodi u partnerstvu s udrugom Pragma, a sufinanciran je sredstvima Europske unije iz Europskog socijalnog fonda.

Dodijeljeno mu je ukupno 1 400 000 kuna.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Centra za razvoj mladih.